

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C13

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 14.
Varsova

25/1 1929

Varsova, tammikuun 25 p:nä 1929

Légation de Finlande

N:o 72.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
6/27/29 O. 10/29		
29/1-29	NO	LIIK.
	OSASTO	ASIA
5	C13	

H e r r a M i n i s t e r i .

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 14
viitenä kappaleena :

Keskustelu Englannin sotilasasia-
miehen eversti Martinin kanssa .

siv. 1 - 4 .

Vastanottakaa , Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus .

V. J. Procope

Herra Ulkoasiainministeri HJ. J. PROCOPE.

H e l s i n k i .

ULKOASIAMINISTERIÖ		
6/27/29 D. 19 29		
29/1-29	No	Litt.
5	C13	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 14.

25.I.1929.

Keskustelu Englannin sotilasasia-
miehen eversti Martinin kanssa.

Englannin tšekäläinen sotilasasiamies, eversti Martin, jonka pari päivää sitten tapasin, alkoi keskustelun kanssani Venäjän Kellogg-paktin voimaansaattamista tarkoittavasta ehdotuksesta, kysyen minkä arvelen olleen syynä Venäjän ehdotukseen. Esitin hänelle ne syyt, jotka käsitykseni mukaan olivat ehdotuksen aiheuttaneet / vert. raportti N:o 11/. Martin vastasi myöskin luulevansa mainitsiemieni syiden vaikuttaneen sen, että Venäjä teki ehdotuksensa, mutta pait- si näitä syitä oli vielä olemassa yksi syy, jolle hän omasta puolestaan antoi tärkeän merkityksen. Tämä syy oli Venäjän pelko siitä, että naapurivaltiot alkaisivat sodan sitä vastaan. Lontoon Cityssä on piirejä, joilla myöskin on suhteita Saksaan, ja näyttävät nämä piirit uskovan, että Venäjällä olisi ensi keväänä odotettavissa liikkeitä, jotka saattavat käydä vaarallisiksi Neuvosto-Venäjälle. Kysymykseeni, voiko hän sanoa, mihinkä lähteisiin tällaiset huhut perustuvat, vastasi hän kieltävästi, lisäten kuitenkin Cityn piirien yleensä olevan hyvin informoituja.

Martin rupesi sitten tekemään selkoa eri mahdolli-

suuksista, joiden kautta yleensä voitiin ajatella nykyisen järjestelmän kukistuvan. Tällaisina mahdollisuuksina mainitsi hän seuraavaa:

- 1/ Venäjällä syntyy separatistisia liikkeitä. Näitä liikkeitä voi syntyä Ukrainassa, Kuban alueella, Kaukasiassa ja Siperiassa.
- 2/ Venäjällä syntyy vahva suurvenäläinen natsionalistinen liike, joka kykenee kukistamaan neuvostohallituksen.
- 3/ Sotilaskapina, armeija tai jotkut sen osastot kukistavat neuvostohallituksen.
- 4/ Muutos toiseen järjestelmään tapahtuu kehityksen kautta nykyisestä järjestelmästä toiseen.

Martin halusi saada tietää mielipidettäni siitä, mille edellämämainituista mahdollisuuksista antaisin etusijan. Kosketeltuani niitä huomautin oikeastaan olevan vaikeata vastata kysymykseen positiivisella tavalla. Hänen neljästä vaihtoehdostaan on mielestäni viimeisellä hyvin vähän edellytyksiä toteutua. Ulkomaalaiset ovat usein taipuvaisia odottamaan tällaista evolutSIONIA, mutta yhtyisin ennemmin tässä kohden ulkomaalla asuvien venäläisten johtomiesten käsitykseen, jotka pitävät sitä mahdottomana. Belshevikit eivät voi jo itsensä säilyttämisen vuoksi ruveta tuntuvastikaan muuttamaan systeemiään. Myöntämällä paino-, kokoontumis- y.m. vapauksia, kaivaisivat he kuoppaa itselleen. Heidän tragiikkansa on siinä, niinkuin vapaaherra Nolde kerran leikillisesti sanoi minulle, etteivät he voi tulla "kilteiksi" joutumatta hirsipuuhun. Mutta on mielestäni muitakin syitä, jotka puhuvat kehityksen kautta tapahtuvan muutoksen mahdollisuutta vastaan. Sosialistit olisivat luultavasti tässä "kehityksessä" lähinnä, mutta sosialistit - mikäli tahtovat sellaisina pysyä - eivät pysty hallitsemaan Venäjää. Sosialistinen hallitus edellyttää paljon korkeammalla asteella olevaa

yhteiskuntaa kuin venäläinen. Kerenskin hallitushan on ker-
ran koettanut hallita Venäjää yleisellä äänioikeudella va-
litun "parlamentin" avulla. Tämä Tscharnoffin johdolla toi-
minut laitos oli kuitenkin täydellisesti työkyvytön, jossa
ei ollut muuta kuin muutamia sivistyneitä henkilöitä, ja
jonka ainoana positiivisena työnä oli, että se silloin
tällöin yksiaanisesti viritti "Internationalen". Bolshevi-
kit lähettivät sen jäsenet sittemmin kotiin. Järjestyksen
aikaansaamiseksi on välttämätöntä, että vallan, mahdollises-
ti edelläkäyvän anarkian jälkeen, ottaa käsiinsä joko va-
semmalta tai oikealta tullut diktaattori, joka antaa Ve-
näjälle sen hallitusmuodon ja eduskunnan, joka tekee sil-
le mahdolliseksi jälleen päästä järjestyneisiin oloihin.

Martin sanoi olevansa valmis kallistumaan samaan käsi-
tykseen. Ruveten jälleen puhumaan Venäjän tekemästä ehdo-
tuksesta, sanoi hän Venäjällä useistakin syistä olevan ai-
hetta nyt koettaa turvata itseään ulknaista vaaraa vas-
taan. Siellä oli vaikea taloudellinen kriisi. Armeijalla
ei ollut sopivaa johtajaa. Voroshiloffin jouduttua epä-
suosioon oli valta Unschlichtilla, joka juutalaisena ei
nauttinut tarpeellista kannatusta ja luottamusta. Sitäpait-
si ei sotalaitos ollut hyvässä kunnossa, joten Venäjä
oli pakotettu koettamaan välttää aseellisia konflikteja
naapuriensa kanssa. Martin sanoi Dewey'n ennen Amerikkaan
lähtöään vakuuttaneen hänelle, ettei Neuvosto-Venäjä tuli-
si saamaan krediittiä Yhdysvalloista. Viime mainittu seikka
oli hyvin tärkeä. Venäjällä ei ollut pitkään aikaan, tus-
kin koskaan, ollut niin vakavaa taloudellista pulaa kuin
nyt. Jos se nyt saisi haluamansa lainan, voisi se ehkä
jälleen saada taloutensa kuntoon ja ratkaiseva kriisi
saattaisi lykkääntyä ehkäpä kymmeneksikin vuodeksi eteen-
päin.

Kysyin Martinilta miten hänen mielestään olisi suh-
tauduttava Venäjän ehdottamaan paktiin. Hän vastasi Venäjän

olevan itämaisen valtion, ja on se siinä suhteessa samanlainen kuin muutkin tällaiset valtiot, että on mahdotonta koskaan olla varma yllätyksistä, joten kaikilla laskelmilla ja arveluilla sen suhteen on ainoastaan relatiivinen arvo. Venäjän ehdotuksen tarkoituksena on rauhantakeiden lisääminen Itä-Euroopassa. Ei ole oikeastaan muuta vaihtoehtoa kuin suostua siihen. Jos ehdotukseen ei suostuta, annetaan neuvostohallitukselle mahdollisuus syyttää muita vihollismielisistä aikeista Venäjää vastaan ja ehkä täten vahvistaa omaa asemaansa. Englannin hallitus on jyrkästi sillä kannalla, ettei ulkomainen sekaantuminen Venäjän sisäisiin asioihin saa tulla kysymykseen. Jos joku naapurivaltio asiain nykyisellä asteella alkaa sodan Venäjää vastaan, vaikeuttaa se ainoastaan ratkaisevan sisäisen kriisin puhkeamista. Venäjän täytyy aivan omin päin saada ratkaista asiansa. Kaikki väitteet siitä, että Englanti jollain tavoin toimisi Ukrainassa, ovat tyhjää puhetta.

Olisi ehkä syytä olla antamatta Englannin sikäläisen sotilasasiamiehen tietää keskustelusta, koska se voisi vaikuttaa, että Martin ehkä vastaisuudessa tulisi pidättyväisemmäksi.

Varsovassa, tammikuun 25 päivänä 1929.

V. G. Lamm

9972

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C¹³.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 15.

Varsova

31/I 1929.

Varsovassa, tammikuun 31 päivänä 1929.

Légation de Finlande

N:o 86.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
7/27/Jan. 31 29		
5/2-29	2	171
FINLAND	ULKOASIA	ASIA
5	C13	

Herra M i n i s t e r i .

Täten on minulla kunnia lähettää
Teille, Herra M i n i s t e r i , raport-
tini N:o 15 viitenä kappaleena:

Suomen Puolalle antama vastaus, siv. 1 -5.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Procope

Herra Ulkoasiaiministeri Hj.J. PROCOPE,

H e l s i n k i .

KOKOASIAINMI... 7713		
№	7/271	he... 19
5/2-29	?	LII
ASIA	ASIA	ASIA
5	C13	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 15.

31.1. 1929.

Suomen Puolalle
antama vastaus .

Katson olevan syytä lyhyesti kosketella otsikossa mainittua asiaa. Niinkuin selvää on, ei Suomen hallituksen vastaus ole voinut olla herättämättä tyytymättömyyttä. Suomen hallituksen lupaama myötämielisyys on niin monen lukon takana, ettei täällä juuri uskota Puolan toivoman yhteisen esiintymisen mahdollisuuteen. l/. Suomessa taasen näyttää kaikesta päättäen katsottavan, että Puola on koettanut kysymyksessä olevassa tapauksessa esiintyä "johtajana" ja sekottaa meitä omiin asioihinsa. Onpa arveltu Puolan tässä yhteydessä koettaneen tiedustella mielialaa balttilaisen konferensinkin aikaansaamiseksi. Tyytymättömyyttä on siis kaikesta päättäen olemassa molemmin puolin. Koetan seuraavassa kuvata tšekäläistä mielialaa.

Kun Venäjä teki ehdotuksensa Puolalle Kellog-paktin voimaansaattamisesta näiden ja Liettuan välisellä sopimuksella, l/. "Uuden Suomen" asiaa koskevan pääkirjoituksen loppusanat eivät myöskään ole omiaan antamaan aihetta tähän. /25.1.-29/.

antoi Puola sen ymmärtää, että sen oli käännyttävä muidenkin naapurivaltioiden puoleen tällaisella ehdotuksella. Tällainen vastaus oli epäilemättä täysin luonnollinen, ja näyttääkin yleinen mielipide sen kaikkialla -Saksaa ja Venäjää lukuunottamatta - hyväksyneen. Venäjän naapurivallat ovat ennenkin, mikäli mahdollista, yhteistoiminnan avulla koettaneet solmia non-agressio sopimuksen Venäjän kanssa. Puolan ja Rumanian välinen liitosuhde teki poliittisista syistä viime mainitun maan osanoton luonnolliseksi, joskaan ei niinkuin "Le Temps" ja eräät muut lehdet väärin ovat arvelleet, Rumanian poisjääminen olisi ollut ristiriidassa näiden maiden vuonna 1926 solmiman keskinäisen garantia-sopimuksen kanssa. Jos Puola yksinään olisi solminut sopimuksen Venäjän ja Liettuan kanssa, olisi se sitäpaitsi voinut antaa aihetta luuloon, että se oli Itä-Europan rauhan häiritsijä.

Oliko Puolalla sitten syytä suostua Venäjän ehdotukseen? Olen kerran tehnyt tämän kysymyksen ulkoasiainministeriössä. Puolalaiset katsovat itse, että kaikki syyt puhuvat myöntävän vastauksen puolesta. Tällaisella sopimuksella voi, niinkuin jo kerran aikaisemmin olen huomauttanut, Itä-Europan kansojen välisten suhteiden kannalta olla suurempi merkitys kuin se, mikä sisältyisi Kellog-paktin hyväksymiseen sinänsä. Puola katsoo että näin erittäinkin olisi asianlaita Venäjän ja Rumanian välisiin suhteisiin nähden, ja ettei sen jo Rumaniankaan vuoksi ole syytä kieltäytyä. Edelleen pitää Puola epäedullisena itsellen, kun naapurivalttojen, Saksan ja Venäjän sanomalehdistö alinomaa syyttää sitä sotilaallisista aikeista näitä maita vastaan /Ukraina, Valko-Venäjä, Itä-Preussi/ ja harjoittaa propagandaa sitä vastaan. Mikäli olen voinut havaita, on diplomaattikunnassa aivan yleisesti hyväksytty ne syyt, jotka ovat määränneet Puolan kannan kun se suostui Venäjän ehdotukseen. Samoin on myöskin käsitetty se, että se on tahtonut antaa muillekin naapurivaltioille tilaisuuden ottaa sopimukseen osaa.

Puolan hallitus antoi heti, niinkuin Ministeri Zaleski mi-

nulle on huomauttanut, Helsingissä olevan lähettiläänsä kautta vastaanottamansa nootin tekstin ulkoministeri Procopéille, pyytäen saada kuulla Suomen hallituksen mielipiteen asiasta. Olen myöskin itse kerran sähköttänyt Helsinkiin ja pyytänyt kuulla ulkoministeriön mielipiteen Zaleskille ilmoittamista varten. Puolan hallitukselle oli pettymys, että Suomessa asetuttiin muodolliselle kannalle tähän kysymykseen nähden, ja viitaten siihen, ettei eduskunta ollut asiaa käsitellyt, kieltäydettiin asiallisesta keskustelusta. Puolan hallituksen toivomaa ajatustenvaihtoa siitä, miten Venäjän ehdotukseen olisi suhtauduttava, ei näin ollen syntynyt. Kun ei Suomen hallituksella, sanotaan täällä, ole voinut olla minkäänlaista epäilystä siitä, etteikö pakti tulisi ratifioituksi, olisi se voinut olla avomielisempi. Itäisten asiain jaoston johtaja Holówko on minulle valittanut, että oli ollut mahdotonta löytää "yhteistä kieltä" Suomen ulkoasiainministerin ja Puolan Helsingissä olevan lähettilään välillä .

Tässä yhteydessä on ehkä ^{syitä} parilla sanalla kosketella Suomen hallituksen Kellog-paktiin ottamaa kantaa. Siihen nähden, että Suomi lienee ainoa maa, jonka hallitus ei ole katsonut vovansa yhtyä Kellog-paktiin ilman erikoista eduskunnalta saamaansa lupaa, olen huomannut eräiden diplomaattien tahtoneen tulkitta sitä tekosyynäkin, jolla on päästy sanomasta mitään itse asiassa. Huomautuksieni johdosta, että hallitus oli määrännyt kantansa jo paljon aikaisemmin kuin Venäjän ehdotus joutui päiväjärjestykseen, on lausuttu, että "jokaisella hallituksella tulisi olla niin paljon rohkeutta, että se itse päättäisi tällaiset asiat". Hallituksellahan on mahdollisuus tehdä haluamansa reservatiot. Eduskunnan asiahan on joka tapauksessa Kellog-paktin ratifioiminen. Useat lähettiläät m.m. Englannin, ovatkin minulle lausuneet kummastuksensa siitä, ettei Suomi toisten valtioiden tavoin ole yhtynyt Kellog-paktiin. Venäjänkin lähettiläs, joka tietysti itse asiassa on tyytyväinen siitä, ettemme

tällä hetkellä ole valmiit siihen yhtymään, lausui eräässä seurassa myöskin, ettei "kaikkein hiljaisiin maa" ole ratifioinut Kellog-paktia. Ulkomaalaisten on usein vaikea ymmärtää niitä syitä, jotka ovat vaikuttaneet Suomen hallituksen kannanottoon.

Kun oli käynyt ilmi, ettei Suomen hallitus asiain nykyisellä kannalla ollessa katsonut voivansa yhtyä paktiin, toivottiin täällä viimeiseen saakka, että saataisiin aikaan sopimus myöhemmästä yhtymisestä. Puola olisi ollut valmis lykkäämään muutamia viikkoja eteenpäin Moskovan pöytäkirjan allekirjoittamisen, jotta Suomi eduskunnan ratifioimisen jälkeen heti olisi saattanut siihen yhtyä. Täällä valitetaan sitä, että Suomen hallitus tähänkin kysymykseen nähden asettui samalle puhtaasti muodolliselle kannalle. Suomen hallituksen vastaus on täällä käsitetty kielteiseksi. Puolan Helsingissä olevan edustajan saama käsitys on, että Suomen ulkoasiainministeriö on yhtymistä vastaan/"défavorable"/. Täällä tulkitaan vastaus senvuoksi siten, ettei Suomi halua esiintyä yhdessä muiden Venäjän naapurien kanssa.

Kun Helsingistä saapuneista selostuksista kävi ilmi, että Tallinnassakin oltiin tyytymättömiä Puolan johtajahaluun, kysyin kerran asiaa Viron takäläiseltä lähettiläältä, jonka kanssa usein olen vaihtanut ajatuksia tästä asiasta. Ministeri Strandman vastasi ensi kerran kuulevansa tällaista. Hänen oma käsityksensä oli, että Puola koko ajan on esiintynyt täysin lojaalisesti.

Mitä siihen tulee, että Puolalla olisi ollut jotain osaa riikalaisessa venäjänkielisessä "Sevodnja"-lehdessä olleeseen uutiseen, jossa sivumennen mainittiin sellaisestakin mahdollisuudesta, että kutsuttaisiin kokoon asiaa käsittelemään ministerikonferenssi, jonka uutisen perustalla nähtävästi tallinalaiset sanomalehtimiehet omine lisäyksineen - m.m. Venäjän kannatuksesta - lähettivät tiedon Helsinkiin, ei se tunnu uskottavalta. Eräässä takäläisessä lehdessä oli siitä jo mainittu ennen kuin Ministeriön asiaa koskeva tieto saapui tänne, joten olin jo ennen sitä ottanut asian puheeksi. Sekä ulkoasiainministeriössä että Viron ja Latvian lähe-

tystöistä saamani tiedot osoittivat, ettei uutista otettu vakavalta kannalta.

On erittäin valitettavaa, jos Suomen ja Puolan väleissä, jotka, mikäli olen voinut havaita, ovat olleet erittäin hyvät, on tapahtumassa kylmentyminen. Mikäli Venäjällä ehdotusta tehdessään on ollut tarkoituksena eripuraisuuden aikaansaaminen naapurivaltioiden välillä, näyttää se siinä ainakin osaksi onnistuneen. Tässä olisi mielestäni voinut olla sopiva tilaisuus, jollaista ei usein satu, esiintyä yhdessä Suomenlahden eteläpuolella olevien valtioiden kanssa asiassa, jossa sen ilman minkäänlaista vaaraa itsellemme olisimme voineet tehdä. Siinä tapauksessa, että Suomessa haluttaisiin yhteistoimintaa, olisi asia käsiteltävä mahdollisimman joutuisasti, koska yhtymisemme pitkän ajan päästä muiden jälkeen joka suhteessa olisi jotenkin merkityksetöntä.

V. J. Linn

58

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C¹³.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 16.

Varsova.

14/2 1929.

Varsova, helmikuun 14 p:nä 1929.

Légation de Finlande

N:o 129.

ULKOMA- MINISTERI	
10/27/29	
18/2-20	LIT.
5	13
AFRIKA	ASIA

H e r r a M i n i s t e r i .

Täten on minulla kunnia lähettää Teille ,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 16 viitenä
kappaleena :

Puolan hallitusmuodon muutokset.

siv. 1 - 4 .

Vastaanottakaa , Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus .

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé.

Helsinki.

KANSALLINEN KIRJASTO		
10/27/1929		
18/2-29	2	LII.
RYHMÄ	LUOKA	ASIA
5	C13.	

Ministeri Idmanin raportti .

N:o 16.

14.2. -1929.

Puolan hallitusmuodon
muutokset .

Nyttemmin on hallitus määrännyt kantansa hallitusmuodon muutoksia koskeviin kysymyksiin nähden. Hallitusta kannattavat ryhmät ovat kuluvan helmikuun 6 päivänä jättäneet eduskunnalle ehdotuksensa uudeksi hallitusmuodoksi. Uuden hallitusmuodon tarkoituksena on toimeenpanevan vallan vahvistaminen, minkä vuoksi presidenttiä koskevat määräykset kiinnittävät ensi sijassa huomiota puoleensa. Nyt laaditun ehdotuksen mukaan valitaan presidentti seitsemäksi vuodeksi. ^{Hän on kansan valitsema ja} ~~hänet~~ ^{hänet} valitaan kahdesta ehdokkaasta. Toisen ehdokkaan valitsevat edustajakamari ja senaatti yhdessä, toisen eroava presidentti. Siinä tapauksessa, että presidentti valitsisi saman henkilön kuin eduskunta, tai jos hän kieltäytyisi käyttämästä oikeuttaan, on toinen ehdokas henkilö, joka on saanut lähinnä enimmään ääniä edustajakamarin ja senaatin toimittamassa ehdokkaan vaalissa. Oikeus ottaa osaa presidentin vaaliin on jokaisella 24 vuotta täyttäneellä mies- ja naishenkilöllä, joka voi ottaa osaa edustajanvaaliin. Vaalit ovat salaisia, ja muodostaa koko maa yhtenäisen vaali-piirin. Presidentin ollessa estettynä hoitamasta tointaan hoitaa pääministeri presidentin tehtäviä. Pääministerin on tällöin

nimitettävä toinen ministeri hoitamaan pääministerille kuuluvia tehtäviä. Presidentti on oikeutettu hajottamaan eduskunnan, mutta voi hän sen tehdä ainoastaan yhden kerran saman syyn vuoksi. Hän nimittää hallituksen jäsenet, virkamiehet ja tuomarit, mikäli ei laissa ole olemassa erikoisia määräyksiä. Samoin nimittää hän armeijan upseerit, mikäli ei ole toisin säädetty. Presidentti solmii ja ratifioi sopimukset. Mikäli nämä tuottavat valtiolle menoja tai sisältävät määräyksiä, jotka rajoittavat yksityisten kansalaisten toimintavapautta, vaaditaan eduskunnan suostumus. Allianssien solmimiseen nähden on asianlaita sama. Sopimukset, jotka muuttavat valtion rajoja, säädetään samassa järjestyksessä kuin perustuslain muutoksista on säädetty.

Edustajakamarin jäsenet valitaan viideksi vuodeksi, salaisella, välittömällä, yhtäläisellä ja suhteellisella äänioikeudella. Äänioikeus on jokaisella 24 vuotta täyttäneellä kansalaisella. Valituksi tulemiseen vaaditaan 30 vuoden ikä. Kolmannen osan senaatin jäsenistä nimittää presidentti. Kaksi kolmannesta valitaan piirikunnittain/voievodi/ siten, että jokainen piirikunta muodostaa oman vaalipiitin. Valituksi tulemiseen vaaditaan 40 vuoden ikä, Äänioikeus on 30 vuotta täyttäneillä. Edustajat eivät ole oikeutettuja ostamaan tai vuokraamaan valtiolle kuuluvia tiloja, suorittamaan hankintoja, saamaan konsessionoja tai muita henkilökohtaisia etuja. He eivät voi myöskään saada muita kuin sotilaallisia kunniamerkkejä. Edusmiehillä on oikeus tehdä välikysymyksiä hallitukselle ja sen yksityisille jäsenille. Välikysymykset on tehtävä kirjallisesti, ja on niiden oltava vähintään edustajien viidennen osan allekirjoittamia. Välikysymyksiin on vastattava viimeistään kuuden viikon kuluessa tai on hallituksen tai asianomaisen hallituksen jäsenen annettava selitys, minkä vuoksi ei välikysymykseen vastata. Presidentin on lakimääräiseen istuntoon joka vuosi kutsuttava kokoon eduskunta viimeistään marraskuussa. Sitäpaitsi voi presidentti, jos hän sen tarpeelliseksi näkee kutsua eduskunnan ylimääräiseen istuntoon. Jos puolet edustajista pyytävät sitä, on eduskunta kutsuttava koolle muutenkin.

Presidentti määrää hallituksen jäsenten lukumäärän ja toimivallan. Jos eduskunnan enemmistö vaatii hallituksen eroa tai kieltää tältä tai joltain sen jäsenistä luottamuksensa, erottaa presidentti hallituksen tai sen jäsenen, mikäli hän ei määrää uusia vaaleja. Hallituksen jäsenen syytteeseen panoon vaaditaan kolmen viidennen osan enemmistö kahden kolmannen osan edustajien lukumäärästä.

Kolmenkymmenen päivän kuluessa senjälkeen kuin laki on tullut hyväksytyksi eduskunnassa on presidentin se vahvistettava. Hänellä on kuitenkin oikeus palauttaa se eduskuntaan uutta käsittelyä varten. Jos uudessa käsittelyssä kaksi kolmannelta edustajakamarin koko jäsenmäärästä samoin kuin senaatin enemmistö äänestävät lain puolesta, on presidentin julkaistava laki, mikäli hän ei hajoita eduskuntaa. Eduskunnan hajoituksen ja uuden eduskunnan kokoontumisen väliaikana on presidentti oikeutettu antamaan lakeja. Nämä lait eivät kuitenkaan voi koskea hallitusmuotoon tehtäviä muutoksia, edustajakamaria ja senaattia varten säädettyä vaalilakia, lakeja, jotka koskevat ministerien hallitusmuodon mukaista vastuunalaisuutta, itsehallintojärjestöille alueperusteella pidätetyn lainsäädäntöpiirin laajentamista tai rajoittamista, rauhanaikaisen rekryttimäärän suurentamista tai pienentämistä, budjettia, rahasysteemiä, uusien verojen määräämistä ja suurempaa kuin 10 % koroitusta voimassaolevaan verotariffiin nähden, uusien monopolien myöntämistä, valtion kiinteistöjen ja hypoteekkien myyntiä, valtiovelkojen ottamista paitsi uusia valtioyhtymisiä varten tarkoitettuja velkoja, eikä amnestiaa.

Presidentin antamat lait annetaan ministerineuvoston esityksestä ja tulee niiden olla presidentin, pääministerin ja oikeusministerin allekirjoittamat. Ne menettävät lain voiman siinä tapauksessa, ettei niitä ole jätetty eduskunnalle 14 päivän kuluessa tämän kokoonnuttua.

Hallitusmuoto sisältää sitäpaitsi erikoisen luvun kansalaisten oikeuksista ja velvollisuuksista. Kysymyksessäole-

vien määräysten joukossa on m.m. huomattava oikeus työtömyys-, sairaus-, tapaturma- ja vanhuusvakuutuksiin, joista tullaan erikoisella lailla määräämään.

Uuteen hallitusmuotoehdotukseen suhtaudutaan eri tavoin. Hallitusta kannattavat lehdet ovat siihen tyytyväisiä, kuin sitävastoin vastustuspuolueen lehdet arvostelevat sitä ankarasti. Erittäinkin kohdistuu arvostelu määräykseen, jonka mukaan lain voimaantuloon vastoin presidentin tahtoa vaaditaan, että 2/3 edustajakamarin jäsenten koko lukumäärästä sen hyväksyy. Sosialistien äänenkannattaja "Robotnik" valittaa sitä, että entiset valankumoukselliset ja sosialistit nyttemmin ovat siinä määrin luopuneet kansanvaltaisuuden ja vapaamielisyyden periaatteista, että ovat valmiit koettamaan saada hyväksytyksi tällaista hallitusmuotoa. Lehti vakuuttaa, ettei Puolan kansa koskaan näihin muutoksiin vapaaehtoisesti suostu. Hallituksen vastustajat sitävastoin arvelevat, että ehdotus tulee hyväksytyksi. Käsittelyn kuluessa tulevat vastustajat sitä ankarasti moittimaan, mutta äänestyksen aikana jäävät he pois istunnosta. estääkseen eduskunnan hajottamisen. Tulevaisuus tulee osottamaan, missä määrin tällainen aseman arvioiminen on ollut oikea. Ministeri Zaleski sanoi minulle luulevansa, että ehdotus tulee hyväksytyksi erinäisillä muutoksilla, joihin hallituspuolueet suostuvat.

Varsovassa, helmikuun 14 päivänä 1929.

V. J. Linn

92

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: *5.*

OSASTO: *C13.*

ASIA: _____

Ministeri Luoman raportti no 17.

Varsova

22/2 1929.

Varsova, helmikuun 23 p:nä 1929.

Légation de Finlande

N:o 150.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
11/27/29 he. E. 1929		
27/2-29	29	1929
5	C13	

H e r r a M i n i s t e r i .

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 17 viitenä
kappaleena :

Litvinovin pöytäkirja .

siv. 1 - 5 .

Vastaanottakaa , Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus .

V. J. Procopé

Herra Ulkoasianministeri Hj. J. Procopé.

Helsinki .

LITVINOVIN PÖYTÄKIRJA		
11/27 he. 1929		
27/2-29	10	111
RYHMÄ	OSASTO	ALLI
5	C3	

Ministeri Idmanin raportti .

N:o 17.

22. 2. -1929 .

Litvinovin pöytäkirja.

Niinkuin eräät ulkomaalaiset lehdet mielestäni aivan oikein ovat huomauttaneet, on Litvinovin pöytäkirjalla merkitystä jo senkin vuoksi, että Venäjä tässä esiintyy alotteentekijänä. Yleinen mielipide on meidän aikanamme voima, jonka merkitystä ei ole väheksyttävä. Erikoisen raskaana kohtaisi yleisen mielipiteen tuomio sitä valtiota, joka omasta alotteestaan on ehdottanut Kellogg-paktin voimaansaattamista, ja sitten itse rikko^{si} rauhan alkamalla sodan naapureitaan vastaan. Tunnettu ranskalainen sanomalehtimies Sauerwein tekee sitäpaitsi t.k. 18 päivänä "Messenger Polonais"issa julkaisemassaan artikkelissa seuraavat oikeat huomautukset:".... dans une entreprise diplomatique de ce genre il ne faut pas seulement voir les mobiles, il faut aussi ~~aussi~~-dégager les conséquences, lesquelles se développent ensuite pour ainsi dire automatiquement et indépendamment de ce qu'ont voulu les promoteurs.... Il ne faut pas oublier que ces gestes conciliants ont le grand avantage de demeurer utiles quelle que soit l'évolution des choses dans l'U.R.S....". Mikäli Venäjän kanssa solmituilla sopimuksilla

yleensä on merkitystä, ei sitä tältäkään sopimukselta voida kieltää. Viimeksi eilen otti Englannin lähettiläs Erskine asian puheeksi kanssani ja huomautti siitä arvosta, mikä sopimuksella hänen mielestään oli. Erittäinkin oli hänestä näin asianlaita Rumaniaan nähden.

Se seikka, ettei Suomi Litvinovin pöytäkirjan allekirjoittamista koskevista neuvotteluissa Puolan kanssa osottanut halua esiintyä yhdessä muiden kanssa, on täällä herättänyt paheksumista, joka niinkuin tunnettu, on aiheuttanut useita sekä muodoltaan että sisällöltään epäoikeutettuja ja loukkaavia kirjoituksia Suomea ja sen ulkoasiain johtoa vastaan. Niinkuin yksityisissä kirjeissä olen Teille, Herra Ministeri, huomauttanut, ei kirjoituksille voida antaa liian suurta merkitystä. Ne eivät varmaankaan ole "korkeammalta taholta" inspiroituja. Tästä ei kuitenkaan johdu, että ne olisivat ilman merkitystä. Ne kuvaavat epäilemättä sitä katkeruutta, jota täällä monissa piireissä Suomea kohtaan tunnetaan, ja josta muutenkin voidaan huomata esimerkkejä. Silloin tällöin lehdissä näkyvät huomautukset siitä, että syynä "Suomen ja Liettuun" esiintymiseen on ollut näissä maissa huomattavissa oleva "saksalainen vaikutus", kuvaa myöskin muuttunutta mielialaa. Valitettavaa on, että Litvinovin pöytäkirjalla ainakin on ollut se venäläisten mahdollisesti toivoma vaikutus, että Suomen ja Puolan välit ovat kylmentyneet, ja että paljon siitä, mikä viime vuosien aikana tässä suhteessa on rakennettu, nyt on menetetty. Lähetystön selityksillä siitä, ettei Suomi jo muodollisistakaan syistä voinut allekirjoittaa sopimusta, ei ainakaan virallisissa piireissä ole kovin suurta vaikutusta, kun nämä kerran ovat saaneet sen käsityksen, ettei Suomen hallituksella siihen ole ollut haluakaan. Käsitykseni onkin senvuoksi, ettei liian monista virallisista selityksistä tällä hetkellä ole hyötyä, vaan on parempi antaa ajan kulua ja odottaa mielten tyyntymistä.

Mitä mielipidettä sopimuksen merki-

tyksestä tai merkityksettömyydestä muihin osanottajiin nähden oltaneenkin, täytynee jokaisen tunnustaa, että se on hyödyttänyt Rumaniaa. Kun Venäjän hallitus aikoinaan ilmoitti yhtymisestäään Kelloggpaktiin antoi se samalla ymmärtää, ettei sopimusta voida sovelluttaa esim. sellaisessa tapauksessa, että toinen valtio pitää hallussaan toiselle kuuluvaa aluetta, tai ettei ole olemassa diplomaattisia suhteita kahden valtion välillä. Ilmeistä oli, että nämä ehdot oli tehty Bessarabiaa silmällä pitäen. Niinkuin jo aikaisemmin olen Ministeriölle tiedoittanut, kääntyi Puolan hallitus Washingtonin Statedepartmentin puoleen kysymyksellä miten se suhtautui Venäjän tekemiin ehtoihin. Kellogg vastasi ei hyväksyvänsä niitä. Kun Zaleski kertoi tästä minulle, tuntui hän asettuvan sille kannalle, että asia täten olisi "selvä", ja että Venäjän ehdot näin olisivat menettäneet merkityksensä. Tšekäläisissä diplomaattisissa piireissä oli paljon puhetta tästä asiasta, ja aiheutti kysymys vilkkaan ajatusten vaihdon. Yleinen käsitys tuntui kallistuvan samalle kannalle kuin Zaleskikin. Katsottiin, ettei Venäjä allekirjoitettuaan yhdessä Puolan ja Rumanian kanssa kysymyksessäolevan pöytäkirjan enää voisi ryhtyä sotaan Bessarabian vuoksi. Omasta puolestani lausuin eriävän mielipiteen. Huomautettuani, etten tuntenut kaikkia asiaan vaikuttavia seikkoja, sanoin epäileväni, olisiko Venäjän tekemistä ehdoista näin helpolla päästy. Jokainen valtio on oikeutettu itse päättämään, millä ehdoin se liittyy Kelloggpaktiin. Ehdot sisältävät oikeastaan ainoastaan sen, miten valtio tulkitsee sopimuksen, minkä sisällön se sille antaa. Kysymyksen ollessa siitä, miten Venäjä tulkitsee Kelloggpaktin, on siis kiinnitettävä huomiota Venäjän reservatioihin. Kellogin omalle käsitykselle asiasta, niin mielenkiintoinen kuin se epäilemättä onkin, ei tässä kohden voida antaa ratkaisevaa merkitystä. Englannin lähettiläs oli

ehkä ainoa, joka myöskin sanoi olevansa tätä mielipidettä.

Vaikkakin Rumanian lähettiläs Davila vakuutti olevansa sitä mielipidettä, että Venäjä olisi sidottu, olen taipuvainen luulemaan, että hän itse on ehdottanut hallitukselle, että Litvinovin pöytäkirjan alkulauseeseen koetettaisiin saada joku lause, jolla Venäjä tulisi sidotuksi olemaan rikkomatta nykyistä status quo'ta. Puolan ja Rumanian ehdotuksesta saatiinkin sopimukseen sanat: ". . . animés du désir de contribuer au maintien de la paix existante entre leurs pays, et de mettre sans délai en vigueur. . .".

Venäläiset lehdet, ainakin Isvestija, ovat myöskin vetäneet sen johtopäätöksen nyt allekirjoitetusta sopimuksesta, ettei Venäjä enää voi alkaa sotaa Bessarabian tähden, vaikkakaan ei se luonnollisesti vielä ole luopunut vaatimuksestaan siihen. Tämä on sopimuksen tulkintaan nähden erittäin tärkeätä. Missä määrin Rumanian ehdottaman lauseen sopimukseen joutuminen on aiheuttanut tällaisen tulkinnan, on vaikea sanoa. Mahdollistahan on, että Venäjä muutenkin olisi pitänyt itseään sidottuna, joka tapauksessa luulen, että Rumanian hallitus on ollut oikeassa vaatiessaan kysymyksessä olevan kohdan muuttamista. Venäjän suostumus siihen oli nimenomaisena ehtona Rumanian yhtymiselle. Kun ei Puola missään tapauksessa olisi suostunut allekirjoittamaan pöytäkirjaa ilman Rumaniaa, riippui koko pöytäkirjan synty siitä, suostuisiko Venäjä tehtyyn ehdotukseen vai ei. Ulkoasiainministeriön alivaltiosihteeri Wysocki tuntui jotenkin hermostuneelta t.k. 4 päivänä puhussaan asiasta kanssani. Eräistä venäläisistä lehdistä päättäen ovat neuvostoviranomaiset nyttemmin hieman nolokka. Heidän toivomansa "voitto" onkin supistunut perin vähiin.

Kun Rumanian ulkoasiainministeri Mironescu kuluva

kuun 15 päivänä eduskunnan istunnossa ilmoitti pöytäkirjan allekirjoituksen tapahtuneen Moskovassa, sanoi hän seuraavien näkökohtien määränneen hallituksen kannan tässä asiassa: 1/ Rumanian rauhallinen politiikka velvoittaa sitä kannattamaan niitä aloitteita, joiden päämääränä on rauhan vakuuden aikaansaaminen, 2/ Sen liitto Puolan kanssa velvoittaa molempia maita työskentelemään solidaarisesti, 3/ Ystävälliset suhteet Pikku-Ententen valtioihin, Englantiin, Ranskaan, Italiaan ja Yhdysvaltoihin, Kellogg-paktin allekirjoittajiin, pakoittaa sitä olemaan loittonematta Kellogg-paktin päämäärän ja sovelluttamisen tulkinnasta, 4/ Huolenpito pöytäkirjan mahdollisimman täydellisen vaikutuksen aikaansaanemisesta aiheuttaa pyrkimään siihen, että kaikki Venäjän naapurivallat, jotka ovat Itämeren tai Mustanmeren rannalla, allekirjoittaisivat sen, 5/ Reservatiot, jotka Venäjä teki liittyessään Kellogg-paktiin ja epäselvä tilanne Rumanian ja Venäjän välisiin suhteisiin nähden. Kosketellessaan Venäjän tekemiä reservatioita, lausui ministeri m.m. : "Venäjän kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen selitti Venäjä, että pöytäkirjan allekirjoittaminen pakoittaisi ainoastaan niiden velvollisuuksien huomioonottamiseen, jotka johtuvat Kellogg-paktista siinä muodossa, kuin Yhdysvallat sen ratifioivat. Asian täydelliseksi selitykseksi vaadimme me, että sopimuksen johdantoon lisättäisiin, että pöytäkirjan tarkoituksena on Venäjän, Rumanian, Puolan, Latvian ja Viron välillä vallitsevan rauhan vakauttaminen. Hyväksytty muoto toteaa, että valtiot selittävät niiden välillä vallitsevan rauhan ja lausuvat toivomuksen rauhan ylläpitämisestä".

Varsovassa, helmikuun 22 päivänä 1929.

V. J. Linn

893

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C₁₃.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 18.

— Warsava

7/3 1929.

Légation de Finlande

Varsova, maaliskuun 8 p:nä 1929.

N:o 188/7.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 131282 la. D. 14 29		
2/8-29	2	Liik
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C13	

H e r r a M i n i s t e r i .

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 18 viitenä
kappaleena:

Puolan hallitus ja eduskunta. siv. 1-7.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiaiministeri Hj. J. Procopé.

H e l s i n k i .

ULKOASIAINMINISTERI		
13/272 h.e.D. 13 29		
12/3-29	2	LII
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C13.	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 18.

7.3. 1929.

Puolan hallitus ja eduskunta.

Puolan hallituksen ja eduskunnan välit ovat viime aikoina tuntuvasti huonontuneet. Kaikki oppositioon / = eduskunnan enemmistö / kuuluvat ryhmät ovat lausuneet ankaran tuomionsa hallituksen kannattajien esittämästä ehdotuksesta uudeksi hallitusmuodoksi, ja ovat ilmoittaneet tulevansa kaikkiin voimin vastustamaan sen hyväksymistä. Keskustelin muutamia päiviä sitten entisen ulkoasiainministerin, kreivi Skrzynskin kanssa, joka ei lukeudu mihinkään puolueeseen. Hän oli myöskin hyvin tyytymätön siihen. Uusi hallitusmuoto oli hänen mielestään laadittu Pilsudskia varten, jolla oli kylläksi kannatusta kansan keskuudessa voidakseen käyttää hallitusmuodon presidentille suomaan vallanlisäystä. Pilsudskia varten ei kuitenkaan Skrzynskin mielestä ollut tarpeellista laatia uutta hallitusmuotoa, sillä hänellä oli valta käsissään ilmankin sitä. Toisen presidentin käsissä tulisi vallanlisäys ainoastaan aiheuttamaan konflikteja, jotka panisivat rauhallisen kehityksen alttiiksi sisäisille häiriöille. Skrzynski piti mahdollisena, että uusi hallitusmuoto tavalla tai toisella saatetaan voimaan vastoin eduskunnaakin tahtoa. Eduskunta ei nauttinut erikoista suosiota väestön keskuudessa, ja Pilsudski ja hänen puolueen-

laisensa tekivät parhaansa alentaakseen sen merkitystä kansan silmissä. Ylimystö, harvoja poikkeuksia lukuunottamatta, kannatti Pilsudskia, koska se pelkäsi maareformia ja toivoi viimeksimainitun estävän sen toimeenpanon.

Kun joku aika sitten keskusteltiin hallitusmuotokysymyksestä edustajakamarin puhemiehen Daszynskin kanssa, totesi tämäkin edustajakamarin vastustavan uutta hallitusmuotoa. Daszynski arveli, ettei kysymys tulisi polttavaksi ennenkuin kesällä. Niin varovaisesti kuin hän lausuikin ajatuksensa asiasta - Daszynski on sosialistien johtomiehiä, mutta on samalla Pilsudskin henkilökohtainen ystävä - tuntui hän odottavan, että eduskunta kesällä hajoitetaan ja määrätään uudet vaalit.

Saksalainen eduskuntaryhmä on myöskin asettunut jyrkästi vastustamaan ehdotettuja hallitusmuodon muutoksia. Tšekäläisessä "Deutsche Rundschau"ssa on julkaistu ryhmän lausunto. Tämä lausunto on erittäin selvä ja antaa niin hyvän kuvan uuden hallitusmuodon kautta syntyvästä asiain-tilasta, että katson olevan syytä lainata siitä seuraavat kohdat: "... Der erste Erfolg wäre die Vereinigung der ausübenden und gesetzgeberischen Macht in den Händen des Staatspräsidenten. Die ganze Staatsleitung läge ausschliesslich in den Händen des Staatspräsidenten, der hierüber niemandem Rechenschaft zu geben brauchte. Die Minister wären nur seine von ihm abhängigen und ihm allein verantwortlichen Gehilfen. ... Er kann, falls ihm das Parlament tatsächlich einen Minister entzieht, durch Ernennung eines anderen ruhig in seiner Politik weitergehen. Die Kontrolle des Parlaments, die nicht den Machthaber, sondern nur seinen Gehilfen trifft, ist zwecklos. Im Sinne des Entwurfs soll dem Präsidenten weiter eine sehr weitgehende selbständige gesetzgeberische Gewalt zu-

stehen, während die gesetzgeberische Initiative des Parlaments derart beschränkt wird, dass man sich schwer das Zustandekommen eines Gesetzes gegen den Willen des Präsidenten vorstellen kann. Würde der Sejm ein solches Gesetz annehmen, dann würde der Senat, durch Ernennung von 50 weiteren Mitgliedern durch den Präsidenten zu seinem Werkzeug gemacht, dieses Gesetz ablehnen. Sollte der Sejm es zum zweiten Mal mit drei Fünftel Mehrheit beschliessen, dann würde der Präsident sein Veto einlegen, wodurch die Angelegenheit bedeutend verzögert werden würde. Selbst die dritte Annahme des Gesetzes durch den Sejm, wiederum mit der erforderlichen Mehrheit, würde noch nicht endgültig sein, denn der Präsident könnte den Sejm auflösen. Erst die Annahme durch den neuen Sejm würde zum Ziele führen. Es ist also nicht zuviel behauptet, dass die selbständige gesetzgeberische Macht des Sejm in der Praxis ausgeschlossen wäre. Eine weitere Folge dieser ganzen Kette von Vetos wäre die ungeheure Einschränkung, wenn nicht gar vollständige Ausschaltung des Sejm bei der Annahme des Haushaltsplanes; denn der Sejm wäre nicht in der Lage, irgendwelche Änderungen im Haushaltsplan durchzuführen. Dagegen hätte der Präsident das Recht, alle Steuern um 10 Prozent zu erhöhen und Investitionsanleihen aufzunehmen. Wir sehen also als Endresultat des Entwurfs die Vereinigung der unumschränkten und unkontrollierbaren Macht in den Händen des Präsidenten bei fast vollständiger Ausschaltung der Volksvertretung. Das bedeutet die Rückkehr zum Absolutismus. Wohl kann man der Ansicht sein, dass die jetzige Verfassung nicht der letzte und vollkommenste Ausdruck einer Staatsverfassung ist und daher einer Änderung unterzogen werden könnte. Aber ein Entwurf, der die radikale Aufhebung einer parlamentarischen und demokratischen Verfassung zum Ziele hat, ist für uns vollkommen undiskutabel."

Niinkuin raportissani viimekuluneen tammikuun 3 päivältä mainitsin, oli hallitus viime vuonna käyttänyt 500 miljoonaa zlotya yli eduskunnan hyväksymän menoarvion. Siitä huolimatta, että pääministeri Bartel parikia kertaa on valtiovarainvaliokunnassa luvannut, että hallitus tulee jättämään eduskunnalle esityksen kysymyksessä olevien, jo käytettyjen varojen myöntämisestä, ei tällaista esitystä toistaiseksi ole jätetty. Mikäli vastustuspuolueeseen kuuluva talonpoikaisspuolueen johtaja, varapuhemies Dobski mainitsi minulle, johtuisi tämä n.m. siitä, että hallituspuolueen vaaliavustuksiin olisi käytetty 8,200,000 zlotya. Kun ei esitystä ole jätetty, on edustajakamari päättänyt asettaa valtiovarainministerin syytteeseen. Pääministeri Bartel on ilmoittanut hallituksen olevan solidaarinen valtiovarainministerin kanssa. Viimemainitun eronpyyntöön - mahdollisesti ei sillä ole totta tarkoitettukaan - ei myöskään ole suostuttu.

Hallituksen ja eduskunnan huonot välit ovat aivan viime päivinä erittäin räikeällä tavalla saaneet lisää valaistusta Pilsudskin senaatissa sotaministeriön budjetin ~~xi-~~ käsittelyn aikana pitämästä puheesta. Puheessaan hän erittäin ankarasti arvosteli edustajakamarin työntekotapaa - Pilsudski ei käy koskaan edustajakamarissa - sanoen sen olevan tahallisesti sellaisen, että tulos olisi mahdollisimman puutteellinen ja kurja. Tämän työjärjestyksen mukaista oli myöskin se, että asioita esittelemään käytettiin henkilöitä, jotka eivät tunteneet esiteltäviään asioita, minkä vuoksi Pilsudksi olikin kieltäytynyt yhteistoiminnasta edustajakamarin kanssa. Hänen haluttomuuteensa työskennellä yhdessä sen kanssa, vaikutti sitäpaitsi toineakia syy, joka oli yhteydessä sotilaskunnan kanssa. Sotilaskunnia ei sallinut upseeria kuulaa, että hänelle lausuttiin loukkaavia sanoja, vaan oli hä-

nen tällöin heti tartuttava asiaan. Tällaiset kysymykset veivät usein konflikteihin, jotka päättyivät kuolemallakin. Upseeri oli velvollinen puolustamaan esimiestään, minkä vuoksi Pilsudski vastenmielisesti lähetti upseereitansaakaan edustajakamariin, "jonka jäsenet eivät osanneet hillitä kieltään". Pilsudski teki sitäpaitsi erittäin kiivaita hyökkäyksiä vastustuspuolueita vastaan, syyttäen m.m. entisiä hallituksia varojen väärinkäyttämistä.

Täkiläisen saksalaisen lehden mukaan kuului puheen kysymyksessä oleva kohta seuraavasti: " Die früheren Budgets bezeichnete ich stets als "lustige Budgets", denn die traurige Geschichte unserer früheren Heeresbudgets beruht auf dem Diebstahl und auf weitgehenden Veruntreuungen im Heeresbudget. Dies sind die "lustigen Budgets"; denn ich kenne Fälle, dass aus den Heeresbudgets Gelder für grosse Saufgelage mit Mädchen aus öffentlichen Häusern ausgegeben wurden, die die Herren Minister für die Herren Abgeordneten veranstalteten. Die "lustigen Budgets" waren goldene Zeiten für die Herren Sejmabgeordneten. Aus dem Budget wurden nicht allein ihre Liebsten unterhalten, sondern auch die Parteien; aus dem Budget wurde am meisten auf der Welt gestohlen, und deshalb nenne ich diese Budgets stets "lustige Budgets"."

Vaikkakin Pilsudskin tapaan lausua ajatuksiaan ja arvostelujaan on totuttu, näyttää hänen viimeinen lausuntonsa herättäneen jotenkin yleistä paheksumista jo senkin vuoksi, että se pidettiin senaatissa. Sitäpaitsi ollaan sitä mielipidettä, että hänen syyöksensä edellisiä sotaministerejä vastaan ovat epäoikeudenmukaisia. Pari päivää sitten on entinen esikuntapäällikkö, kenraali Szeptycki julaissut sosiaalidemokraattien ~~Ennen~~kannattajassa "Rabotnikissa" entisille sotaministereille, kenraaleille Sosnowskille, Sikorskille ja Zeligowskille osotetun avoimen kirjeen, jossa hän kysyy mitä nämä aikovat tehdä Pilsudskin pitä-

män puheen johdosta. Szeptycki ilmoittaa itse aikovansa nostaa oikeudenkäynnin viimeainittua vastaan, koska hän ei tahdo, että hänen kuolemansa jälkeen joku väittäisi hänenkin käyttäneen valtionvaroja "ilopitoo" Pilsudskin mainitsemien naishenkilöiden kanssa, kun hän ei kerran puolustanut itseään, "niinkuin ent. sotaministeri, kenraali Lesniewski-vainaja, joka ei enää ole tilaisuudessa sitä tekemään".

Varapuhemies Dobski vakuutti "luottamuksellisesti" minulle Pilsudskin kansan suosion viimeaikoina hyvin suuresti vähentyneen. Jos uudet vaalit saavat vapaasti tapahtua, saattaa hänen arvelunsa mukaan helposti käydä niin, että hallituksen toivomien lisäpaikkojen sijasta sen edustajien yhteinen lukumäärä supistuu pariinkymmeneen henkeen.

Mahdollisesti ovat hallituksen ja eduskunnankin väliset erimielisyydet ja konfliktit osaltaan vaikuttaneet siihen, että, niinkuin varmalta taholta väitetään, presidentti Moscicki olisi lausunut toivomuksen jättää paikkansa ja vetäytyä yksityiselämään. Lukuisat hänen perheessään sattuneet kuolemantapaukset - hän menetti äskettäin m.m. vävynsä vuosi sitten menetettyään poikansa - olisivat saattaneet hänet siihen käsitykseen, että kaitselmus antaa presidentin "veriuhrilla" maksaa Pilsudskin vallaankaappauksessa vuodatetun veren. Mitkä syyt lienevätkin vaikuttaneet hänen aikomukseensa - virallisella taholla kumotaan kaikki tämän kaltaiset huhut - on luultavaa, että hän on ajatellut eroa. Ainakin kertoi senaatin puhemies Szymański minulle, että presidentti ainoastaan Pilsudskin hartaista pyynnöistä olisi suostunut jäämään paikoilleen. Niin vähän sanomista kuin nykyisellä presidentillä Pilsudskin rinnalla onkia, olen vakuutettu siitä, että hänen eroansa olisi suuri tappio vallassa olijoille. Presidentti on hienolla

olemuksellaan ja arvokkaalla persoonallisuudellaan saavuttanut suuren suosion kaikissa piireissä.

Varsovassa, maaliskuun 7 päivänä 1929.

V. J. Linn

5. C13.

N: on 18 jälkeen tuli n:o 21.

(numeroina 19 ja 20 ei ole siis kokonaisuudessa)

SR

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: *5.*

OSASTO: *C13.*

ASIA: _____

Ministeri Edmanin raportti no 21.

Varsova.

26/4 1929.

Légation de Finlande

N:o 319/51.

Varsova, huhtikuun 26 p:nä 1929.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
2/5-29		17/292 D. 1929
RYHMÄ	OLAKO	ALUE
5	ELB	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
H e r r a M i n i s t e r i , raporttiini N:o 21 viitenä
kappaleena:

Keskustelu ulkoasianministeri Beneš'in kanssa.

siv. 1 - 5 .

Vastaanottakaa, H e r r a M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Procopé

H e r r a U l k o a s i a i n m i n i s t e r i H j . J . P r o c o p é ,
H e l s i n k i .

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
17/2/29		
2/5.29	2	LIT.
RYHMÄ	C. ASIA	ASIA
5	C13	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 21.

26.4.1929.

Keskustelu ulkoasiainministeri

Beneš'in kanssa.

Prahassa ollessani oli minulla tilaisuus keskustella ministeri Beneš'in kanssa useastakin asiasta. Mitä ensinnäkin Venäjän kysymykseen tulee, ei Beneš sanonut odottavansa mitään käännettä Venäjällä, vaan tulevat bolshevikit hänen käsityksensä mukaan vielä kauan olemaan vallassa. Venäjällä ei ole tätä nykyä mitään sellaista ryhmääkään, joka saattaisi ottaa vallan käsiinsä. Europan diplomatian on siis laskuissaan ja suunnitelmissaan otettava huomioon tämä seikka. Beneš'in arvelun mukaan on Venäjän naapurivaltojenkin kannalta edullisinta, että bolshevikit toistaiseksi pysyvät vallassa, koska niiden kukistuminen tällä hetkellä synnyttäisi anarkian, joka ei ole kenenkään etujen mukainen. Luultavaa on, että bolshevikkien oikeistosuunta lähiaikoina tulee säilyttämään valtansa, minkä seurauksena tulee olemaan, että Venäjä arvatenkin tulee kiinnittämään jonkinlaista huomiota länsimaidenkin mielipiteisiin.

Beneš'in puhussa tulin tahtomattakin ajatelleeksi hänen kirjoitustaan "After Locarno", jonka hän v. 1925 julkaisi "Foreign Affairsissa". Tässä kirjoituksessa hän, niinkuin tunnettu, lausui käsityksen, että olisi valmistauduttava Locarnon sopimuksen tapaiseen järjestelyyn Venäjänkin kanssa. Kysyin Beneš'iltä tuleeko Tšhekkoslovakia tunnustamaan Venäjän, ja ryhtymään diplomaattisiin suhteisiin sen kanssa. Neuvosto-Venäjä on äskettäin nimittänyt Kaunaksessa olleen lähettiläänsä Arosoffin Prahassa olevan kauppavaltuuskunnan esimieheksi, mikä puolestaan osottaa, että Venäjä de facto pitää Prahassa olevaa edustustaan lähetystön arvoisena. Beneš vastasi kysymyksen Venäjän tunnustamisesta luultavasti myöhemmin tulevan esille. Hallinnollisille maakuntapäiville toimitetut vaalit olivat osottaneet, että vasemmistopuolueilla, sosialisteilla ja hänen omalla ryhmällään kansallissosialisteilla, oli nykyään suurempaa kannatusta väestön keskuudessa. Näin ollen piti Beneš luultavana, että eduskunta tulisi hajoitetuksi jo ennen vuotta 1931, jolloin vaalien lain mukaan tulisi tapahtua. Vaalien jälkeen tulevat myöskin sosialistit ja kansallissosialistit astumaan hallitukseen yhdessä porvarillisten ryhmien kanssa. Silloin tullaan myöskin ottamaan esille kysymys Neuvosto-Venäjän tunnustamisesta. Ennen sitä ei asia tule polttavaksi. Mikäli saatoin havaita, ei porvarillisella taholla yleensä tunnuta suhtautuvan myötätuntoisesti ajatukseen uusien vaalien määräämisestä. Eräät niinkuin Kramař, syyttävät Beneš'ia lojaalisuuden puutteestakin nykyistä hallitusta kohtaan /.

Beneš sanoi olevansa sitä mielipidettä, että oli syytä olla tyytyväinen Rumiassa tapahtuneeseen hallituksen vaihtokseen. Vapaamielinen hallitus oli ollut niin kauan vallassa, että oli hyvä, että se täten joutui tilaisuuteen tarkistamaan ohjelmansa ja mahdollisesti toimittamaan eräänlaisen jäsentensäkin tarkistuksen. Tšhekkoslovakiassa tiedettiin varsin

hyvin, etteivät Rumanian olot joka suhteessa olleet tyydyttävät. Tässä yhteydessä lienee syytä mainita, etteivät kaikki suinkaan ole vakuutettuja siitä, että Beneš on tyytyväinen Rumaniaassa tapahtuneeseen hallituksen vaihdokseen. Väitetään ettei Tshekkoslovakia mielellään näe, että Rumanian ja Unkarin välit ovat parantumaan päin. Unkarin Prahassa oleva lähettiläs Masirjevitch sanoi minulle olevansa vakuutettu siitä, että Tshekkoslovakia on koettanut vaikuttaa Rumanian hallitukseen, jotta tämä ei suostuisi maksamaan korvausta unkarilaisille optanteille näiltä otetuista tiloista. Lisättäköön kuitenkin, että Prahan ulkoasiainministeriössä jo ennen Rumanian nykyisen hallituksen valtaan pääsyä huomautettiin minulle, että maareformilaki on erilainen kummassakin maassa, koska Tshekkoslovakiassa lakia sovellettiin samalla tavalla kaikkiiin, kun sitä vastoin Rumaniaassa lain soveltaminen oli erilainen uudessa ja vanhassa Rumaniaassa. Miten tämän asian laita lieneekin, ^{näyttää} diplomaattien kesken joka tapauksessa kiinnitetyn huomiota siihen, ettei Rumanian ulkoasiainministeri Mironescu äskettäin Pariisiin ja Lontooseen lähtiessään käynyt Prahassa .

Mitä kolmanteen Pienen Ententen maahan, Jugoslaviaan tulee, mainitsi Beneš seuraavaa. Jugoslavian olot olivat puolueiden välisten riitojen vuoksi, jotka olivat johtaneet verenvuodatukseen parlamentissakin, siinä määrin kärjistyneet, että oli aivan välttämätöntä ryhtyä tavallisuudesta poikkeaviin toimenpiteisiin. Kuninkaan vallankaappauksen kautta muodostunut asiaintila vastasi epäilemättä olojen vaatimuksia. Beneš sanoi, että asema hänen käsityksensä mukaan on nykyään täysin stabiili. Diktatuurin luominen sotaväen avulla, lausui hän, ei milloinkaan ole vaikea. Vaikeudet alkavat vasta silloin kun on koetettava jälleen päästä diktatuurista säännöllisiin oloihin. Beneš arveli kuninkaan tarkoituksena olevan

ryhtyä desentralisationiin. Varsinaista autonomiaa tuskin tullaan myöntämään Kroatille, mutta tarkoitus on toteuttaa eräänlainen hallinnollinen itsehallinto. Beneš sanoi myöskin uskovansa, että kuninkaan onnistuu panna toimeen suunnittelemansa uudistukset ja että palaaminen säännöllisiin oloihin nykyisestä väliaikaisesta tilanteesta voi tapahtua suuremmitta vaikeuksitta. Lienee syytä huomauttaa, että eräät Prahassa olevat lähettiläät tuntuivat pitävän tilannetta Jugoslaviassa levottomuutta herättävänä. Serbialaiset vapaamieliset ryhmät ovat erittäin tyytymättömiä diktatuuriin, joten ei ole mahdollonta, että maassa ennen tai myöhemmin syntyisi vakavia levottomuuksia .

Niinkuin tunnettu, on Bulgarian kuningas Boris joku aika sitten käynyt Tshekkoslovakiassa, jossa hän on oleskellut pari päivää presidentti Masarykin vieraana. Sikääläiset diplomaatit tuntuvat pitävän tapausta erittäin merkityksellisenä, ja katsotaan sen olevan merkinä siitä, että Bulgaria politiikassaan haluaisi lähestyä muita slaavilaisia kansoja. Kuningas Boris'en saamat italialaiset rukkaset - joiden virallinen syy tosin on pantu paavin niskoille - olisivat herättäneet hänessä suurta suuttumusta, ja olisi tämä ollut aiheena kuninkaan vierailuun. Ulkoasiainministeri Beneš on myöskin eräille sanomalehdille myöntämässään haastattelussa sanonut halun lähestyä slaavilaisia kansoja olleen yhtenä syynä kuningas Boris'en käyntiin. Kosketellessani asiaa Beneš'en kanssa, kertoi tämä minulle kuninkaalla/Saxen-Coburgin suvulla / olleen ja olevan vieläkin tiloja Tshekkoslovakiassa, ja oli kuninkaan käynti johtunut ensi sijassa näistä yksityistä luonnetta olevista seikoista. Totta oli kuitenkin, että kuninkaan kanssa käydyissä keskusteluissa oli ilmennyt, että Bulgaria halusi lähestyä slaavilaisia maita, ennen kaikkea Tshekkoslovakiaa jonka kanssa sillä ei ollut mitään konflikteja. Tshekkoslova-

kia näkee mielellään, että välit Bulgariaan tulevat läheisemmiksi, mutta on Tshekkoslovakian tällöin otettava huomioon liittolaissuhteensa Jugoslaviaan. Viimemainitun maan ja Bulgarian välien paraneminen on näin ollen välttämättömänä edellytyksenä läheisen suhteen syntymiselle Tshekkoslovakian ja Bulgarian välillä .

Lopuksi lausui Beneš pitävänsä sisäistä tilannetta Puolassa levottomuutta herättävänä. Hän ei ole koskaan nähnyt Pilsudskissa valtiomiestä, ja on hän omasta puolestaan vakuuttettu siitä, että vielä syntyy vakava konflikti /violent conflict / hallituksen ja eduskunnan kannattajien välillä. Puolan taloudellinen tilanne on myöskin kaikkea muuta kuin loistava.

Huomattavana piirteenä Beneš'en luonteessa on erittäin suuri optimismi. Kaikki käy hyvin, "tout va bien", on hänen mielilauseensa. Askettain on Prahassa pidetty suuri sanomalehtimieskongressi, jossa on ollut osanottajia useista maista, Ranskasta, Saksasta y.m. /Englannin sikäläisen lähettilään Macleay'n ilmoituksen mukaan ei kongressissa ollut ainakaan ketään huomattavaa englantilaista sanomalehtimiestä/. Kongressin yhteydessä pidetyillä päivällisillä piti Beneš puheen, joka herätti huomiota kovin suuren optimistisuutensa vuoksi . Kaikki suuret, vaikeat kansainväliset kysymykset tulisivat ennen pitkää saatetuiksi onnelliseen päätökseen. Suomalaisissa lehdissä lienee myöskin ollut sähkösanomatietoja puheesta. Ranskan sikäläinen lähettiläs Charles-Roux kertoi minulle otaneensa Beneš'en kanssa puheeksi ^{hänen} ~~tämän~~ nykyisissä olosuhteissa kieltämättä hieman odottamattoman lausuntonsa. Beneš oli tällöin selittänyt puheen olevan käsitettävän ironiseksi /!/. Kukaan läsnäolevista tuskin kuitenkaan lienee sitä täten ymmärtänyt .

Vyldman

592

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C13.

ASIA:

Ministeri Idmanin raportti no 22

Varsova.

10/5 1929.

Varsova, toukokuun 11 p:nä 1929.

Légation de Finlande

N:o 65/355.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
18/283 he. D. 13 29		
14/5-29	22	101
KÄSITTELY	OLASTO	ASIA
5	C13.	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille ,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 22 viitenä
kappaleena :

Puolan hallituksen ja eduskunnan välinen taistelu.

siv. 1 - 9 .

Vastaanottakaa , Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus .

W. J. Procope

Herra Ulkoasiainministeri H. J. P R O C O P É .

H E L S I N K I .

ULKOASIAN MINISTERIÖ		
E:o 18/273/pe. D. 13 29		
14/5-29	52	Lit.
RYHMÄ	OLUO	ALIA
5	CB	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 22.

10. 5. 1929 .

Puolan hallituksen ja eduskunnan
välinen taistelu .

Niinkuin tunnettu , johtui Puolan hallituksen ero , tai oikeammin sanoen sen rekonstruktion , valtionvarainministeri Czechowicz'in erosta . Eduskunta oli päättänyt asettaa hänet edesvastuuseen siitä , että hallitus ilman eduskunnan valtuutusta oli viime vuoden kuluessa käyttänyt 500 miljoonaa zlotya . Marsalkka Pilsudskin suurta huomiota herättäneestä "Głos Prawdy"ssa julkaistusta kirjoituksesta , l/. ilmenee , ettei hän hyväksynyt Czechowicz'in eronpyyntöä , vaan oli ollut sitä mielipidettä , että tämän olisi ollut oltava kokonaan välittämättä valtakunnanoikeudesta , jonka tehtävänä on asian tutkiminen . "Jos otan anglosaksilaisen rodun korkeimmilleen kehitetyt oikeuden , taikka villin , verenhimoisen zulu-kafferin ja botakuuttien heimon oikeuden , kaikkialla olisi sellainen oikeus alhainen . Eipä edes sota-aikojen

l/. Lähetystön kirje 8/4 -29, No. 39/274.

ja veljessurmaavien taistelujen verisissä selvittelyissä tällaista alhaisuutta ole siedetty. Kenties soveltuu sellainen ihmissyöjille, kuten papuas- y.m. sen tapaisille heimoille, jotka yhteiseksi ateriakseen valitsevat lihavia henkilöitä, jollainen H. Czechowicz on Herra Czechowicz katsoi kunniansa loukatuksi ja otti osaa asian käsittelyyn eduskunnassa. En tahdo sanoa mitään loukkaavaa hänestä, mutta minkä vuoksi viedä kunniansa likaisiin paikkoihin !..."

Czechowicz'in eduskunnan valiokunnalle antamista selityksistä kävi ilmi, että hän oli hallituksessa vaatinut esityksen jättämistä eduskunnalle. Näin ollen voidaan ymmärtää, ettei pääministeri Bartel enää halunnut jäädä hallitukseen. Kun hänen terveytensäkin oli tuntuvasti heikontunut, vetäytyi hän ainakin toistaiseksi syrjään. Pääministeriksi nimitettiin kansanvalistusministeri Switalsky, joka kuuluu Pilsudskin innokkaisiin kannattajiin. Bartelin ero on epäilemättä tappio hallitukselle. Mitä mielipidettä oltaneenkin hänen valtiollisesta kannastaan, täytyy jokaisen tunnustaa hänet eteväksi henkilöksi, erinomaisen työkykyiseksi ja lahjakkaaksi, jonka pääministerikausi on jättänyt syviä jälkiä maan hallintoon.

Ennen eroaan julkaisi Bartel kirjoituksen, jossa hän ankarasti arvosteli eduskunnan kypsymättömyyttä ja halua sekaantua asioihin, joihin sen Bartelin mielestä ei olisi ryhdyttävä. Eduskunnan puhemies Daszynski vastasi tähän Bartel'ille osottamallaan avoimella kirjeellä. Lainaan tähän muutamia kohtia siitä.

"Puolassa on tullut tavaksi, että jokaisen eduskunnanistuntokauden virallisten päättäjäisten jälkeen puh-

keaa häväistysten , uhkausten ja vertailujen orgia , jota hurjempaa ja kauheampaa ei voi olla , kohdistettuna kaikkiin eduskunnan jäseniin . Kylmästi nautitaan kostosta , palkataan kaikki sanomalehdet häpäisemään näitä , kuten peppureita , hampuuseja , katutyttöjä , idiootteja , pahempina kuin rikkselliset j.n.e. Ei mikään vanginvartija , joka vartioi tuomittuja rikksellisia , yhteiskunnan kuonaa , kohtelisi niin loukkaavasti näitä onnettomia rau-toihin kahlittuja kuin - puolalaisten ja muukalaisten kauhuksi - Puolan Sejmin jäseniä joka vuosi kohdellaan... Tuomitsette ankarasti Sejmin päätöstä ministeri Czechowiczin asian vetämisestä valtakunnanoikeuden eteen . Tätä päätöstä melkeinpä verrataan Englannin parlamentin päätökseen , jonka nojalla kuningas Karl Stuart mestattiin , taikka Ranskan konventin päätökseen , jolla annettiin käsky giljotinoida Ludvig.... Ei kukaan olisi ottanut tehtäväkseen syyttää H. Czechowicz'ia mistään , jos Hallituksemme olisi saanut Sejmissä läpiajetuksi lisäkreditin vuodelle 1927-28 . Olisitte voineet Sejmillä sata kertaa esittää tämän lain . Ja ette ole tehnyt sitä ! Miksi ? Tiedätte miksi ja kaikki tietävät sen . Se ei ollut kenellekään mikään salaisuus.... En aijo koskaan väittää , että Sejmiimme olisi parlamenttien ihannekuva . Kuten kaikilla parlamenteilla , on silläkin paljon huonoja , mutta myöskin paljon hyviä puolia . Se on kansan edustus , kansan , joka kasvaessaan on ollut orjuuden lukutaidottomuuden ja kurjuuden ikeen alla . Kuten tällä kansalla itsellään , on sen edustuksellakin virheittensä ohella hyvin paljon kärsivällisyyttä , paljon antaumusta hyväätarkottavalle , tasapuoliselle johdolle , mikä on positiivinen ominaisuus.... Jos Puolan kansa esim. kahden miespolven aikana on voinut hankkia oikeamielisiä tuoma-

reita valamieskuntaansa ja käyttää korkeinta tuomiovaltaa , ei se voi olla kokoonpantu pelkistä hakopäistä ja rikoksellisista.... **Tässä** kansassa on paljon idealismia.... Sitä täytyy hallita oikeamielisesti.... Jalkanpolkemiset , lyönnit , jokapäiväinen moittiminen , kansalaisen jokapäiväinen nöyryyttäminen ja alennus eivät voi enemmän Puolassa kuin muuallakaan Euroopassa edustaa hallitustapaa ."

Uudeksi valtiovarainministeriksi on nimitetty Pilsudskin entinen apulainen , eversti Matuszewski . Voitanee siis olla varmoja siitä , ettei uusi ministeri tule tekemään vaikeuksia kysymyksen ollessa valtionvarojen käytöstä .

Miten suhtautuu Puolan yleinen mielipide hallituksen ja eduskunnan väliseen konfliktiin ? **Vastustus-** puolueiden lehdet ovat ankarasti tuominneet hallituksen menettelyn samoinkuin sen johtajan Pilsudskin edellämäin mainitun huomiota herättäneen kirjoituksen . Kerrotaan , että "Głos Prawdy"kin toimitus olisi pyytänyt Pilsudskin tekemään muutoksia kirjoitukseensa , mutta tuloksetta . Pilsudskin kannattajat sitävastoin ovat ilmoittaneet uskollisuutensa häntä kohtaan . Tasavallan presidentti painosti eräessä huhtikuun 21 päivänä rautatienvirkamiehille pitämässään puheessa läheistä suhdettaan Pilsudskiin , jota hän kutsui kansan suureksi johtajaksi , lopettaen puheensa seuraavilla sanoilla :

" Valtion johtaviin aseisiin on pääsy henkilöillä , jotka kokoavat nopeasti kokemuksia maan hallitsemisessa , sanan laajimmassa merkityksessä , ja jotka ovat hajottamatta voimiaan eri suuntiin , yhä enemmän pyrkien muodostamaan sen sopusuhtaiseksi noudattamalla sitä suuntaa , jonka meidän suuri Päällikkömme on viitoittanut ."

Poliittisissa piireissä katsotaan , että presidentti täten tahtoi antaa virallisen peruutuksen huhuille , että olisi olemassa erimielisyyksiä hänen ja Pilsudskin välillä .

Niin vähän suosittuja kuin juutalaiset ovatkin , on heidän merkityksensä maan taloudellisessa elämässä siksi huomattava , että on syytä kiinnittää huomiota heidänkin arvosteluunsa . Uuden hallituksen nimittämisen jälkeen kirjoitti heidän lehtensä "Nasz Przegląd" m.m. : " Toukokuun vallankumouksen piti tuoda meille hyvinvointia ja järjestystä . Viimeksi kuluneet kolme vuotta ovat tuoneet katkeria pettymyksiä . Vaikkakaan ei tilanne nyt ole huonompi , niinkuin oppositio väittää , ei se missään tapauksessa myöskään ole parempi kuin ennen . Tämä ei ole niinkuin olla pitää , sillä koko toukokuun vallankumouksen oikeutus perustui siihen , että yhteiskunta teki uhrauksia saadakseen aikaan jotain paljon parempaa kuin entinen tilanne Teollisuus - ja kaupppiireissä vallitsee levottomuutta ja tietämättömyyttä . Pääoma hakee tiensä ulkomaisiin pankkeihin , ennenkaikkea Danzigiin Meille vihamielinen sanomalehdistö johdonmukaisesti levittää ulkomaille tietoja siitä , että meillä on puhdas sotilaallinen diktatuuri , joka ei kiinnitä huomiota maan oleellisimpiinkin taloudellisiin etuihin....". Lausunto on sitäkin huomattavampi kun Pilsudskia yleensä pidetään suosiollisena juutalaisille .

"Głos Prawdy" julkaisi huhtikuun 24 päivänä artikkelin otsikolla "Mikä meitä yhdistää". Tätä artikkelia voidaan täydellä syyllä pitää Pilsudskin puolulaisten virallisena uskollisuuden vakuutuksena häntä kohtaan . Otan tähän eräitä kirjoituksen kohtia :

"Meillä , Pilsudskin kannattajilla , on kappale yh-

teistä menneisyyttä . Meillä on tällä hetkellä hallitseva asema kaikkine siitä johtuvine vastuunalaisuuksineen.. Me edustamme sotapäällikkömme koulusta saamiamme ja monien vuosien kuluessa koeteltuja arvoja , joiden nimi on: luonne , kuri , järjestys Virhe , jonka äskettäin tekivät ne , joiden päähän pälkähti tehdä meistä kokonainen puolue , on siinä , ettei side , joka meitä yhdistää, ole kirjoitetut pykälät , säännökset ja säännöt taikka yhteiset luokkaharrastukset . Ei . Meille on luonteenomais- ta yhteinen tyyppi , sielullisen rakennelman yhteisyys ja kauan sitten kiteytetty metodi . Mitä sanomme , ei ole löysäsanaaisia selvittelyjä ja pelkkiä teorioita . Ne ovat asioita , joista olemme suorittaneet tutkimon . Menneisyys puhuu puolestamme . Luonne , joka auttoi meitä kestämään loppuun asti valituissa riveissä huolimatta kaikista yrityksistä murtaa taikka hajoittaa meitä . Me muistamme itävaltalaisen ja saksalaisen toimintatavan sekä sen puolalaiset liittolaiset , mitä tulee I brigaadiin , sen jälkeen legiooneihin kokonaisuudessaan . Muistamme samoin ihmisten suhtautumisen tyyppiimme sen jälkeen kuin he olivat yhtyneet meihin , täysissä voimissa pysymisen ja kehittymisen Magdeburg - ja Sulejówek -aikoina . Magdeburgin jälkeen otimme maan saksalaisilta ja itävaltalaisilta , Sulejówekin jälkeen otimme sen nykyiseltä oppositiolta . Nämä tapaukset ja monet , monet muut , osoittivat järjestyksemme . Tämä järjestys esiintyi eri muodoissa ja kesti kaikki kokeet . Teille se on merkillistä ja käsittämätöntä , koska se perustuu kirjoittamattomaan , kaikille muille paitsi meille tuntemattomaan virka-arvoasteikkoon ja kuriin . Mikä meidän kurimme on , siitä ei ole itävaltalaiseen palvelukseen kuuluvalla maitoparralla taikka venäläisessä palveluksessa olevalla käsitystäkään,

eikä yhdelläkään teistä , N. D:n / kansallisdemokratit / surkuteltavat salajuonien punojat . Ei myöskään Teillä , Herra Niedziakowski , Teillä , jonka täytyy erikseen saada vakuutetuksi jokainen liittolainen , jotta hän suostuisi Teihin kuulumaan ja osallistumaan johonkin julkilausumaan . Tämä kuri polveutuu vielä siitä ajasta, jolloin päällikkömme meille vallattomille individualisteille , silloisten kahakoiden nuorille sotaherroille e-räänä päivänä - siitä on runsaasti parisenkymmentä vuot-ta - jakoi palveluskirjaseen , joka sitoisi sotilaita , ot-sikoin " ahkeruus , kuri , täsmällisyys " , ja käski meidän järjestymään improvisoitujen sotilaallisten merkkien ei-kä akateemisten taikka poliittisten virkamerkkien mukaan. Hän opetti eri joukkojen karkureita opiskelemaan , kun-nioittamaan hänen halveksuttua viisauttaan ja pitämään kivääriä kauniina unelmana . Silloin tapahtui suuri ihme. Kurin ihme ilman ruumiillista rangaistusta . Ajatelkaa , juuri niinä vuosina , niine ihmisaineistoinen . Tämä ih-me kestää yhä . Kuri pysyi . Se tulee pitempi ikäiseksi kuin yksinvaltainen Sejm . Koko yliluonnollisen voimansa on se osoittanut toukokuun päivinä vuonna 1926 . Mikä eksekutiivinen voima oli silloin marsalkan käskyillä ja mikä "laillisella" ylivallalla . Sitä , joka ei totellut marsalkkaa , odotti kunnia ja palkkiot tämän kukistuessa, anteeksisaanti tämän voittaessa , panematta mitään vaaral-le alttiiksi . Ilman että sotilaiden täytyi joutua kau-heaan ristiriitaan muodollisen kurin kanssa . Mistä joh-tui , että hänen suullisista , ei valtuutetuista , epäsuo-rista käskyistään rykmenttien ja divisionien päälliköt kilpaa kiiruhtivat ja heidän jäljessään kurinalaiset jou-ko . Voimakkaampi kuin käskyt , joiden takana oli koko

muodollinen valta , uhkaava ruumiillinen rangaistus , oli Pilsudskin kannattajain rautainen kuri . Tämä kuri säilyy ja on tunkeutunut vereemme . Meidän kuuliaisuutemme päällikköämme kohtaan oli aina sama , riippumatta hänen virallisesta arvonimestään . Meidän kurimme ja järjestyksemme käy aina vahvemaksi sitä mukaa kuin työsämme kohtaamamme taistelu ja esteet tulevat vaikeammiksi . Nämä ovat meidän karakteristiset ominaisuutemme ja se , mikä meitä sitoo ."

Olen tahtonut verrattain laajasti esittää edellään mainittua kirjoitusta , koska se yhdessä eduskunnan puhemiehen Daszynskin Bartel'ille osotetun kirjeen kanssa antaa hyvän kuvan kummankin leirin ajatussuunnasta . Sovinto näyttää mahdottomalta . Taistelu tulee siis jatkumaan kiivaampana kuin ennen . Toistaiseksi on hallituksella käytettävänään voimakeinoja , jotka turvaavat sen aseman . Armeijan päällystöstä on vähitellen karsittu pois kaikki epäluotettavat ainekset . Noin 5500 upseeria, niiden joukossa aivan nuoriakin , on erotettu ja pantu eläkkeelle . Niinkuin ent. ulkoasiainministeri kreivi Skrzynski - joka ei kuulu nykyisen suunnan kannattajiin - sanoi minulle , ei eduskunta nauti erikoista suosiota väestön keskuudessa . Hallituksen kannattajien yritykset alentaa sen arvoa kansan silmissä ovat epäilemättä myöskin osaltaan myötävaikuttaneet tähän . Toiselta puolen on kuitenkin varmaa , niinkuin vastustuspuolueiden edustajat vakuuttavat , että Pilsudskinkin kansan suosio on suuressa määrin vähentynyt . Vaikkakin hallitus sisäpoliittisesti voisi olla kylläksi vahva hätätilassa hallitakseen ilman eduskuntaa , on olemassa ulkopoliittisia syitä , jotka vaikeuttaisivat eduskunnan täydellistä syrjäyttämistä . Epäedullinen taloudellinen tilanne tekee hallituksen riippuvaiseksi ulkomaisista rahamiespiireistä .

Niinkuin eräs hallitusyhtymään kuuluva edusmies sanoi minulle , on "eduskunnan säilyttäminen jo Amerikankin vuoksi välttämätön".

Käydessäni äskettäin Puolan naapurimaissa , Tšekkoslovakiassa ja Rumaniassa , havaitsin siellä eräänlaisella levottomuudella seurattavan olojen kehitystä täällä . "La situation en Pologne nous préoccupe beaucoup", sanoi Benes minulle . Tähän on myöskin vaikuttanut se, että luottamus Pilsudskin valtiomiesominaisuuksiin on kadonnut . Puolassa voimassa oleva systeemi eroaa sekä diktatuurista että parlamentarismin . Diktaattori hallitsee joko ilman eduskuntaa tai , niinkuin Mussoliini, eduskunnan kanssa , jolle hän on antanut sellaisen kokoonpanon , että yhteistoiminta sen kanssa on mahdollinen . Diktatuurin ja parlamentarismin samanaikainen sovelluttaminen synnyttää vaikeuksia , jotka häiritsevät valtiolämän rauhallista kulkua . Uusi hallitus on epäilemättä valmiimpi kuin entinen ottamaan ratkaisevan askeleen . Vastustuspuolueiden taasen on mahdoton luopua ottamaltaan kannalta . Pieninkin myönnytys esim. sosialistien puolelta aiheuttaisi epäilemättä kommunistien lukumäärän enentymisen . Kaikki viittaa siis siihen , että vastakohtat tulevat jyrkemmiksi . Ratkaiseva konflikti on lähenemässä . Milloin se tapahtuu , on vaikea sanoa . Nykyinen tilanne voi vielä kestää kauankin .

V. J. Linn

5902

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C13.

ASIA:

Ministeri Tolmosen raportti no 23.

Warsava

21/5 1929

Légation de Finlande

N:o 72/374.

Varsovassa, 22 p. toukok. 1929.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
19/278/22		D. 19 29
25/5 29	12	LIT.
RYHMÄ	GENRE	ASIA
5	C13.	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 23 viitenä
kappaleena:

Italian ja Turkin ambassaadit Varsovassa.

siv.1-4.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V. Y. Holman

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,

H e l s i n k i .

MINISTERI		
9-273/ae. P. 19 29		
	12	Litt.
RYHMÄ	OTAKO	ASIA

Ministeri Idmanin raportti

N:o 23.

21.5. -1929 .

Italian ja Turkin
ambassaadit Varsovassa.

Niinkuin Ministeriölle viimekuluneen huhtikuun 27 päivänä ilmoitin, olivat Italia ja Turkki taipuvaisia perustamaan suurlähetystön Varsovaan. Italian suurlähettilääksi on nimitetty kreivi Martin Franklin, joka tähän asti on ollut Italian edustajana Argentinassa. Turkin ambassadööriä ei vielä ole nimitetty, mutta on senkin tšekäläisen lähetystön muuttaminen ambassaadiksi saanut myönteisen ratkaisun, joten suurlähettilään nimitys ennen pitkää tapahtunee.

Jo ulkoasiainministeri Zaleskin toissa vuonna käydessä Romassa oli kysymys siitä, että Italia nimittäisi suurlähettilään Varsovaan. Niinkuin silloin Prahasta Ministeriölle tiedoitin, arveli esim. Ranskan sikäläinen lähettiläs Charles-Roux, että asia olisi tullut lopullisesti päätetyksi. Syynä siihen, ettei nimitystä aikaisemmin ole tapahtunut, on ollut Englannin haluttomuus muuttaa lähetystöään suurlähetystöksi. Italian ja Englannin välillä on ollut eräänlainen "hiljainen sopimus" siitä, että kumpikin maa ainoastaan yhdessä ni-

mittäisivät suurlähettilään johonkin valtioon. Englantilaiselta taholta on minulle kerrottu seuraavaa:

Zaleskin Romassa käynnin jälkeen oli Mussolini puhunut asiasta Chamberlainille tiedustellen miten tämä suhtautuisi asiaan. Chamberlain oli silloin vastannut, ettei Englanti aikonut ryhtyä kysymyksessä olevaan toimenpiteeseen ja pyysi, ettei Italia yksinään tekisi asiassa mitään päätöstä. Englanti ei nähnyt mielellään, että ^{suur} lähettiläiden lukumäärää liiaksi lisättiin, koska nämä täten menettäisivät varsinaisen merkityksensä. Suurlähettilään olisi oltava ainoastaan suurvallan edustaja toisessa suurvallassa. Eräät puhtaasti käytännöllisetkin syyt puhuvat sitä vastaan, että muiden kuin suurvaltain edustajat ovat ambassadöörejä. Suurlähettiläillä on usein keskenään suurpolitiikkaa koskevia neuvotteluja. Tällaisiin neuvotteluihin ei tietysti voida kutsua sellaisen maan edustajaa, joka ei ole suurvalta, vaikkakin tällä olisi suurlähettilään arvonimi. Mitä erikoisesti Puolaan tulee, ei Englamin mielestä senkään vuoksi olisi nimitettävä ambassadöörejä Varsovaan, koska tästä luultavasti seuraisi, että esim. Tshekkoslovakia, joka Englannin mielestä mitä varallisuuteen ja moniin muihin seikkoihin tulee on asetettava ensi sijalle uusien valtioiden joukossa, myöskin tulisi vaatimaan itselleen samaa kunniaa. Suurlähettilään nimityksellä luodaan ainoastaan tyytymättömyyttä ja vaikeuksia.

Tämän jälkeen ovat sekä Italia että Puola useita kertoja koettaneet saada Englantia muuttamaan kantansa, mutta tuloksetta. Englanti suhtautuu täysin rauhallisesti siihen, että Ranskalla, Italialla ja Turkilla tulee olemaan suurlähettiläät Varsovassa, ja että

siis sen edustaja on alemmassa asemassa . Englanti on tottunut Etelä-Amerikasta , jossa melkein kaikilla valtioilla on toistensa luona suurlähettiläitä , siihen , että Perun , Bolivian y.m. edustajilla on etusija Englannin lähettilään edellä , mutta on se sille aivan yhdentekevää . Mitä siihen tulee , että Puolan krediitti, niinkuin joskus on väitetty , jollain tavoin paranisi sen kautta , että Varsovaan nimitetään suurlähettiläitä, on tämä täydellinen erehdys . Jos tällaisella toimenpiteellä yleensä on jotain vaikutusta tässä suhteessa on se ainakin englantilaisiin rahamiehiin pikemminkin päinvastainen , koska nämä ehkä voivat epäillä , että Puolassa jollain tavoin enemmän ruvettaisiin suosimaan niiden valtioiden kaupallisia piirejä , joilla Varsovasa on suurlähettiläs . Olisi kuitenkin väärin kieltää , etteikö Puolalla poliittisessa suhteessa voisi olla suoranaista hyötyäkin Italian suurlähetystöstä . Italian ambassadöörin Varsovassa olemisen on alituisena muistutuksena Ranskalle siitä , että jollei se ota huomioon Puolan etuja , voi Puola löytää ystäviä muuallakin . Täältä kannalta katsoen on tapausta epäilemättä pidettävä Puolan politiikan saavuttamana voittona .

Sen , että Italia Englannin kieltäytymisestä huolimatta on muuttanut lähetystönsä suurlähetystöksi , arvelaan johtuneen seuraavista syistä . Italia, joka viimeaikaisista sisäisistä saavutuksistaan huolimatta on ja tuntee olevansa heikoin kaikista suurvalloista , koettaa ulkonaisin tavoin kohottaa arvoaan muiden silmissä . Suurlähettilään nimittäminen Varsovaan on täydellisessä sopusuhteissa tämän kanssa . Sitäpaitsi haluaa Italia sen ja Ranskan välisiin suhteisiin nähden saada Varsovaan edustajan , jolla on sama arvo kuin viimeainitunkin

maan edustajalla . Olen myöskin kuullut sellaisen arvelun , että Puola Italian kanssa parillaan käytävissä kauppasopimusneuvotteluissa olisi saanut luvata kou-raantuntuvaan vastiketta ennenkuin Italia olisi suestu-nut nimittämään suurlähettilään .

Mitä Turkkiin tulee , ei Puolan hallituksella lie-ne ollut vaikeuksia koettaessaan saada sitä muutta-maan Varsovan lähetystönsä suurlähetystöksi . Puola kuu-lui niihin verrattain harvoihin valtioihin , jotka heti perustivat lähetystönsä Angoraan . Kun eivät kaikki suur-vallat vielääkään ole muuttaneet edustajistoaan Konstan-tinopolista , ei Turkilla ole mitään syytä olla otta-matta vastaan puolalaista ambassadööriä . Maailman sodan jälkeen on Turkin merkitys kuitenkin niin suuresti alentunut , että sen suurlähetystötkin nyttemmin ovat ainoastaan muistoina entisestä suuruudesta .

Kuvaavana esimerkkinä siitä , miten omituisiin tuloksiin voidaan tulla kun nimitetään liiaksi suurlä-hettiläitä , on se , minkä eräs saksalainen diplomaatti mainitsi minulle . Saksalla on nykyään eräissä Etelä-Amerikan valtioissa suurlähettiläitä , joiden katsotaan voivan tulla nimitetyiksi lähettiläiksi Europassa !/!

V. J. Edman

2702

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C13.

ASIA:

Ministeri Edmanin kato. no 24.

Varsova.

24/5 1929.

Varsovassa, 24 p:nä toukok.1929

Légation de Finlande

N:o 75/383.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 20/298 h.v. 19 29		
25/5-29	5	LEA
RYHMÄ	LUOKA	ZIA
5	C13	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 24 vii-
tenä kappaleena :

Pilsudskin asema ja sisäinen tilanne .

siv. 1 - 4.

Vastaanottakaa , Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus .

W. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,
H e l s i n k i .

ULKOASAIMISTEERI		
N:o 20/278 p.e. D. 1929		
28/5-29	22	LE
RYHMÄ	LUKIO	ACIA
5	C13	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 24.

24.5. - 1929 .

Pilsudskin asema
ja sisäinen tilanne .

Pari päivää sitten keskustelin erään tšekäläisen sosialistijohtajan , Niedzialkowskiin kanssa marsalkka Pilsudskin asemasta ja Puolan sisäisestä tilanteesta . Teen seuraavassa lyhyesti selkoa hänen käsityksestään .

Niedzialkowskiin mielipiteen mukaan on marsalkka Pilsudskin vaikutusvalta ja merkitys siinä määrin vähentynyt kansan keskuudessa , että voidaan odottaa koko hänen systeeminsä kukistumista täysin luonnollisella tavalla . Pilsudski on Niedzialkowskiin käsityksen mukaan aina-viimeaikaisia artikkeleja lukuunottamatta - omannut tarkan arvostelukyvyn , mistä johtuu , että hän tarkoin tietää mikä on mahdollista ja mikä mahdotonta . Täydellinen vallankumous - uuden hallitusmuodon antaminen - olisi ollut mahdollista heti vallankumouksen jälkeen ja vielä vuosi sitten , jolloin Pilsudskin arvovalta ehkä oli korkeimmillaan . Nyttemmin ovat olot muuttuneet , ja oli Niedzialkowski vakuutettu siitä , että Pilsudski itsekin sen ennen pitkää käsittää . Niedzialkowski ei senvuoksi myös-

kään uskonut , että hallitus tulisi antamaan uutta hallitusmuotoa vastoin eduskunnan tahtoa . Jos uudet vaalit määrättäisiin saisi hallituskokoomus vielä vähemmän edustajia kuin mitä sillä nykyään on . Kysymykseeni uskoiko hän , että Pilsudski luopuisi vallastaan huomattessaan yhteistyön eduskunnan enemmistön kanssa mahdolliseksi , vastasi Niedzialkowski pitävänsä sitä mahdollisena ja luultavanakin . Pilsudski on jo vanha ja väsynyt . Tällä hetkellä ei hän vielä sitä tee , mutta ehkä kahdeksan , kymmenen tai kahdentoista kuukauden päästä . Nykyisen hallituksen kukistuminen on siis ainoastaan ajankysymys . Sen seuraajana tulee olemaan sosialistihallitus . Sosialistit ovat valmiita työskentelemään yhdessä eräiden Pilsudskia kannattavien ryhmienkin kanssa . /On muistettava, että osa entisistä sosialisteista kuuluu Pilsudskin puoluelaisiin /. Tällaista yhteistyötä piti Niedzialkowski mahdollisempanakin kuin yhteistyötä esim. kansallisdemokraattien kanssa , jotka tosin kuuluvat nykyisen hallituksen vastustajiin , mutta jotka yhteiskunnallisilta mielenpiteiltään ovat heistä kauempana . Kysyin edelleen arveliko hän että puolueensa suostuisi työskentelemään Pilsudskinkin kanssa / edellyttämällä että tämä siihen suostuisi / , vastasi Niedzialkowski myöntävästi . Sosialisteilla ei olisi mitään sitä vastaan , että Pilsudski olisi puolustusministerinä , mutta olisi hänen luonnollisesti silloin luovuttava diktaattorivallasta . Niedzialkowski sanoo olevansa optimistinen ja uskovansa , että valta ennen pitkää ilman syvälle käyvää konfliktia siirtyy sosialisteille , jotka hänen mielestään ovat nykyisen hallituksen luonnolliset seuraajat .

Kun kaikki tässä maailmassa loppujen lopuksi on mahdollista , eivät Niedzialkowskinkaan optimistiset arve-

lut , että Pilsudski ennen pitkää vapaaehtoisesti luopuisi vallastaan , vihaamansa ja halveksimansa eduskunnan hyväksi , ole sellaisia , jotka eivät saattaisi toteutua . Tahdon kuitenkin lisätä täällä ollessani monasti huomanneeni , että puolalaiset vielä paljon suuremmassa määrässä kuin ihmiset yleensä ovat taipuvaisia uskomaan sitä , mitä he toivovat . Niinkuin olen Ministeriölle aikaisemmin ilmoittanut , on Pilsudski esim. armeijasta poistanut kaikki "epäluotettavat" ainekset . Niedzialkowski sanoi itse minulle , että nykyisen hallituksen "vahvin" nimi on valtiovarainministeri , eversti Matuzewicz , jonka päämääränä Niedzialkowskiin mukaan on Italian fascismin mukaisen vallan luominen Puolassa . Edellyttämälläkin , että Pilsudski väsyneenä luopuisi vallasta - johon ei mikään tällä hetkellä viittaa - ei ole lainkaan varmaa , että hänen puoluelaisensa , jotka jakavat vallan hänen kanssaan , olisivat ilman muuta valmiita seuraamaan "väsynyttä" marsalkkaansa . Mielestäni osottavat Niedzialkowskiin mielipiteet ja ajatukset paraiten miten vahva Pilsudskin ja hallituksen asema tällä hetkellä itse asiassa on .

Eduskunnan varapuhemies , ruhtinas Czetwertyński , jonka askettain tapasin , mainitsi minulle esimerkkinä sosialistien keskuudessa vallitsevasta hajaannuksesta , ettei sosialistinen ryhmä yhdessä muiden hallituksen vastustajien kanssa ole vaatinut eduskunnan koolle kutsuamista kesäistuntoon . Täten ei myöskään ole saatu tarvittavaa määrää edustajia - edustajien kolmannes voi vaatia puhemiestä kutsumaan koolle eduskunnan - joten eduskunnan kokoonkutsuminen jää riippumaan hallituksesta . Kun uusi hallitus on päättänyt ottaa takaisin edellisen hallituksen eduskuntaan jättämät esitykset , ei ole luulta-

vaa , että eduskuntaa kesän aikana näin olleen laisinkaan tullaan kutsumaan kokoon . Kun kysyin tästä Niedzialkowskilta , vastasi hän puolueensa ei tällä hetkellä tahtovan aikaansaada jyrkkää konfliktia hallituksen kanssa , mikä ei olisi estettävissä jos eduskunta kokoontuisi .

Täällä oleva ameriikkalainen finanssiasiaain neuvonantaja Devey sanoi eilen minulle kysymyksen ollessa Pilsudskista olevansa vakuutettu siitä , että Pilsudskin tarkoituksena on ennen kuolemaansa luoda vahva hallitusvalta . Devey oli sitä mielipidettä ettei eurooppalainen parlamentarismi , joka tietää hallituksen riippuvaisuutta eduskunnasta , olisi onnellinen Puolalle , vaan oli hänen mielestään ameriikkalainen systeemi - kansan valitsema valtion päämies , joka itse valitsee hallituksensa - ainakin toistaiseksi paljon edullisempi . Siihen nähden , että Devey on päivittäisessä kosketuksessa hallituksen jäsenten kanssa , on luultavaa , että hänen luulonsa Pilsudskin aikeista vastaa sitä käsitystä , mikä Puolan hallituksella niistä on .

W. J. L. L. L.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C13.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 25.

Wareva

5/6 1929.

Légation de Finlande

Varsovassa, kesäk. 5 p. 1929.

N:o 82/400.

KIRJASTO		
21/273/10 1929		
8/6-29		LE
		ASIA
5	CB	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 25
viitenä kappaleena:

Neuvosto-Venäjän tunnustaminen ja slaavilaiset
valtiot. Suurslaavilaisuus.

siv. 1-6. ✓

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri

Varatuomari Hj. J. Procopé ,

H e l s i n k i .

ULKOASIAN MINISTERIÖ		
21/273 fac. D 1929		
6/6-29	2	LEH
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C13	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 25.

5.6.1929.

Neuvosto-Venäjän tunnustaminen
ja slaavilaiset valtiot.
Suurslaavilaisuus.

Puolaa lukuunottamatta ei mikään slaavilaisista valtioista, Tshekkoslovakiasta, Jugo-Slaviasta ja Bulgariasta, niinkuin tunnettu, ole tunnustanut Neuvosto-Venäjää de jure. Tshekkoslovakia on antanut sille de facto-tunnustuksen sopimuksella, jonka se 5 p:nä kesäk. 1922 solmi Venäjän kanssa.^{1/} Tällä sopimuksella on m.m. järjestetty konsuliedustusta koskevat kysymykset. Tshekkoslovakia on myöskin sitoutunut olemaan tunnustamatta Venäjän edustajaksi muun venäläisen hallituksen kuin Neuvosto-hallituksen edustajia. Samoin ovat sopimuspuolet luvanneet noudattaa ankaraa puolueettomuutta konfliktin sattuessa kolmannen valtion kanssa. Askettäin päättyneessä Pienen Ententen valtojen konferenssissa Belgradissa on Beneš ottanut esille kysymyksen Neuvosto-Venäjän de jure tunnusta-

1/ Vert. raporttini N:o 38, Tshekkoslovakian ja Neuvosto-Venäjän suhteet 19 2/V 28.

misesta. Tämä on tietysti asetettava yhteyteen sen kanssa, josta jo olen Ministeriölle tiedoittanut, että Benes edellyttää kysymyksen ennen pitkää tulevan aktuaaliseksi Tshhekkoslovakiassa /kts. raporttini N:o 21, 26/IV 1929, Keskustelu ulkoasiainministeri Benes'in kanssa/. Ei ole mikään salaisuus, että Benes, jos kysymys olisi yksinään hänestä riippunut, jo aikoja sitten olisi antanut tämän tunnustuksen. Entisen ministeripresidentin, tohtori Kramar'in ja hänen puoluelaistaensa vastustus on kuitenkin aina estänyt sen. Tunnustuksen antaminen olisi heidän mielestään epälojalisuutta Venäjän kansaa kohtaan ja lokkaus venäläistä kansallistunnetta vastaan. Jos slaavilaiset valtiot nyt muiden tavoin asettuisivat diplomaattisiin suhteisiin bolshevikkien kanssa, vaikeuttaisivat he, tämän käsityksen mukaan, slaavilaisten valtioiden yhteyden aikaansaamista tulevaisuudessa, jota Kramar pitää välttämättömänä näiden kansojen tulevaisuudelle. Kramar'ista on täydellä syyllä sanottu, että hän on pysynyt uskollisena vanhoille ihanteilleen. Venäjä on hänelle yhä edelleen slaavilaisten kansojen luonnollinen suojeleja, jonka voima ja suuruus on näiden valtioiden itsenäisyyden takeena. Niin esim. on yhtenä syynä, mikä vuoksi ei hänen ja Puolan Prahassa olevan lähetystön välillä ole mitään suhteita, Puolan sikäläisen lähettilään Grzybowskiin mukaan se, että Kramar' oli hänen edeltäjilleen erittäin ankarasti arvostellut Puolan menettelyä olla eräässä tilaisuudessa avustamatta Denikiniä. Kramar'in mukaan on Puola täten "pettänyt slaavilaisuuden asian". Grzybowskiin väitteestä huolimatta, että puolalaiset tällöin itse asiassa erittäin helposti olisivat voineet tuhota bolshevikit, lienee ehkä syytä asettaa skeptilliselle kannalle avustuksen näin laajakantaisiin seurauksiin nähden.

Prahassa ollessani kävin nyt niinkuin ennenkin tervehtimässä Kramar'ia ja tämän venäläissyntyistä puolisoa heidän kaupungin vierellä olevassa komeassa linnassaan, ja arvosteli Kramar' tällöin erittäin ankarasti Benes'in ulkopolitiikkaa.^{1/}

Kramar'in käsitystapaa vastaan voidaan huomauttaa, ettei se ole täysin historiallinen. Venäjä ei ole suinkaan aina esiintynyt kaikkien slaavilaisten suojelijana. Puola on tästä paraimpana esimerkkinä. Mitä Neuvosto-Venäjän de jure-tunnustamiseen tulee, on joka tapauksessa mahdollista, että eräänlainen slaavilainen sympatia venäläisiä kohtaan on ainakin aluksi myötävaikuttanut siihen, ettei esim. Jugoslavia ole antanut de jure-tunnustusta Neuvosto-Venäjälle. Tämä oli sitäkin luonnollisempaa kun aluksi voitiin toivoa, ettei nykyinen järjestelmä pysyisi kauan voimassa. Nämä toiveet eivät kuitenkaan ole toteutuneet. Kommunistinen hallitussysteemi on osottautunut elinvoimaisemmaksi kuin alussa oletettiin. Näin ollen ovat sekä Jugoslavia että Bulgaria olleet pakoitettuja uudelleen tarkistamaan päätöstään olla asetumatta yhteyteen Venäjän nykyisten vallanpitäjien kanssa. Mikäli näiden valtioiden Varsovassa olevat edustajat ovat minulle kertoneet, ei tällöin ole kiinnitetty huomiota edellämainittuihin tunnesyihin, vaan perustuu kummankin valtion päätös kokonaan muihin näkökohtiin.

Jugoslavian lähettilään Lasarevitch'in mukaan on syynä siihen, ettei Neuvosto-Venäjää ole tunnustettu se, ettei Belgradissa haluta, että Venäjä tätä nykyä aktiivisesti ottaisi osaa Balkanin politiikkaan. Balkanilla on jo ilmeisesti Venäjän osanottoa niin paljon intriigejä ja konfliktejä, ettei ole katsottu olevan syytä ottaa vas-

1/ Niinkuin Ministeriölle olen tiedoittanut, on Kramar'in käsityksen mukaan Suomen itsenäisyys täysin "selvä ja riidaton".

taan venäläistä lähetystä Belgradissa. Kommunistisen suunan voimassa olo on tässä kohden hyvänä tekosyynä. Venäjän politiikka oli yleensä suosiollisempi Bulgariaa kuin Serbiaa kohtaan. Sen päämääränä oli Konstantinopolin saaminen. Tämän päämäärän saavuttamiseksi työnsi Venäjä Bulgariaa edellään Konstantinopolia kohden, koettaen samalla kaikin tavoin vahvistaa sitä. Bulgarian vahvistaminen tapahtui monasti Serbian kustannuksellakin, mistä oli seurauksena, että Serbia v. 1885 solmi Itävallan kanssa salaisen venäläistä vaikutusta vastaan suunnatun sopimuksenkin, joka vasta v. 1903 tuli tunnetuksi. Vasta Bosnian ja Herzegovinan joutuminen Itävalle vuonna 1908 teki lopun Serbian ja viime mainitun maan ystävydestä.

Mainittakoon tässä, että tunnettu venäläinen diplomaatti, entinen ulkoasiainministerinapulainen, vapaa-herra Nolde on kerran kertonut minulle Venäjän ulkoasiainministerin Isvolskin, lapsellista kylläkin, antaneen suostumuksensa Bosnian ja Herzegovinan liittämiseen Itävaltaan ehdolla, ettei Itävalta vastustaisi Konstantinopolin joutumista Venäjälle. Itävalta, joka hyvin tiesi, ettei Englanti suostuisi siihen, että Venäjä saisi Konstantinopolin, ei tehnyt mitään vaikeuksia. Isvolski oli samalla asettanut ehdoksi suostumukselleen, että Bulgariasta tulisi kuningaskunta. Tarkoitus oli tietysti kahdenlainen. Ensinnäkin tahdottiin hankkia Bulgarian hiljainen suostumus tähän itseasiassa Serbiaa vastaan suunnattuun toimenpiteeseen. Toiseksi haluttiin tyynnyttää Venäjän yleistä mielipidettä, jonka reageeraamista saatiin hyvällä syyllä odottaa. Tässäkin kärsi Isvolski tappion. Itävalta kiiruhti annettuaan asiaa koskevan lupauksen Venäjälle esittämään asiaa omana aloitteenaan

Bulgarialle, jonka ruhtinas heti käytti tilaisuutta hyväkseen ja otti kuninkaan arvonimen laisinkaan asettumatta yhteyteen Venäjän hallituksen kanssa. Seurauksena oli Isvolskin ero ulkoasiainministerin toimesta. Sain Lasarevitch'in puheesta käsityksen, että Jugoslavia pelkää, että Venäjän ulkopoliittikka nykyäänkin suosisi enemmän Bulgariaa kuin Jugoslaviaa.

Mitä tulee suurslaavilaisten suunnitelmiin ja toiveisiin kaikkien slaavilaisten kansojen yhteisestä liitosta, ei sillä Lasarevitch'in mukaan ole mitään toteutumisen mahdollisuuksia. Kokemus osottaa, että slaavilaiset kansat päinvastoin aina ovat alituisesti taistelleet keskenään. Venäjä ja Puola, Serbia ja Bulgaria ovat tästä hyvänä esimerkkinä. Jugoslavian haluttomuus ~~alka~~ solmia ~~xxxxx~~ liittoa Puolan kanssa - Lasarevitch'in mukaan olisi tällaista yritetty Puolan taholta sodan jälkeisinä vuosina - ei johdu mistään erikoisesta rakkaudesta Venäjää kohtaan, jota vastaan tällaisen liiton m.m. tulisi turvata Puolaa, vaan aivan yksinkertaisesti pelosta, että Puolan ja m.m. Venäjän välillä syntyy tulevaisuudessa konflikteja, joihin Jugoslavialla ei ole halua sekaantua.

Vaikkakaan ei Lasarevitch yleensä uskonut suurslaavilaisen aatteen toteutumiseen, uskoi hän kuitenkin sen ajan kerran tulevan, jolloin bulgarialaiset ja serbialaiset yhtyvät yhdeksi valtakunnaksi. Molemmat kansat ovat läheistä sukua keskenään ja voivat vaikeudetta ilman muuta ymmärtää toistensa kieltä. Tällaista yhtymistä vaikeuttaa hänen mielestään ennen kaikkea se seikka, että kummallakin maalla on oma hallitsijasukunsa. Balkanin maissa on hallitsijalla yleensä paljon suurempi merkitys ja vaikutus maan asioihin kuin muualla Euroopassa,

ULKOASIAINMINISTERIÖ

2

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C¹³.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 26.

Warsova.

10/6 1929.

Légation de Finlande

N:o 89/412.

Varsovassa, 10 p. kesäk. 1929.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
22/278	h	19 29
14/6-29	29	29
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C/B.	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 26
viitenä kappaleena:

VENÄLÄIS-PUOLALAISIA SUHTEITA.

siv. 1 - 3 .

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

W. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri

Varatuomari Hj. J. P r o c o p é ,

H e l s i n k i .

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
22/278/1929		
14/6-24		LIL
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	CB	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 26.

10.6. 1929.

Venäläis-puolalaisia
suhteita.

Toukokuun 26 päivänä vietettiin Varsovassa Petluran kuoleman kymmenvuotisjuhlaa. Juhla oli järjestetty kaupungin raatihuoneella. Läsä olivat m.m. eduskunnan varapuhemies Jan Dabski, kreikkalaiskatolilainen metropoliitta Zotos, ulkoasiainministeriön osastopäällikkö Holówko ja ulkoasiainministeriön sanomalehtiosastolla palveleva Litauer.^{1/} Paitsi ukrainalaisia pakolaisia, oli myöskin läsä puolalaisia siviili- ja sotilashenkilöitä. Tilaisuudessa oli pidetty puheita, joissa oli selostettu Petluran merkitystä. Sitäpaitsi kuului ohjelmaan ukrainalaisia musiikki- ja lauluesityksiä. Luckin kaupungissa, joka sijaitsee Volyniassa, missä väestö on ukrainalaista, vietettiin myöskin Pet-

1/ Väitetään Litauerin tavallisesti kirjoittavan Holówkon inspiroimat artikkelit.

luran muistojuhlaa, ja oli tähän tilaisuuteen saapunut m.m. vojevodi [= maaherra/ Józewski ja tämän apulainen Dzeiwaltovski-Gintowt. Mahdollista on, että tällaisia juhlia on vietetty muuallakin, vaikei niitä ole mainittu Varsovan lehdissä.

Samana päivänä vietettiin Varsovan kaupungintalolla erästä toistakin muistojuhlaa, nimittäin Georgian yhdenkättöistä itsenäisyyspäivää. Paitsi georgilaisia pakolaisia oli tässäkin juhlassa läsnä puolalaisia sekä sotilas- että siviilihenkilöitä. Tunnettu puolalainen kirjailija, Waclaw Sieroszewski piti puheen, jossa m.m. sanottiin: "Georgialaiset ovat meidän kärsimystovereitamme. Yhdessä taistelimme vapauden puolesta, yhdessä viruimme vankilakopeissa. Georgia oli samoin kuin Puolakin idän porttina länteen päin. Villien mongolilaisten erämaiden asukkaat yrittivät tää tietä saaliin haussa tunkeutua sivistyneiden kansojen luo. Kaikista vaikeuksista huolimatta on Georgian kansa kuitenkin säilyttänyt kauniin rotunsa luontaiset ominaisuudet, äidinkieltänsä ja kansallisen uskonsa". Puolalaisten naisten puolesta esitti erään tšekäläisen naisjärjestön edustaja tervehdyksen.

Kesäkuun 1 päivänä kävi Venäjän tšekäläinen lähettiläs Bogomoloff ulkoasiainministeriössä, jossa hän ulkoasiainministeri Zaleskin poissa ollessa esitti tämän apulaiselle, v.a. ulkoasiainministerille Wysockille vastalauseen sitä vastaan, että puolalaiset virallisessa asemassa olevat henkilöt olivat ottaneet osaa edellämäinnittuihin tilaisuuksiin. Lehtien mukaan olisi Wysocki tällöin torjunnut vastalauseen asiattomana sekaantumisena Puolan sisäisiin asioihin. Puola oli tunnustanut Georgian itsenäisyyden ja Puola

oli lähettänyt sinne lähettiläänkin Filipowiczin, jonka venäläiset sittemmin vangitsivat ja toivat Moskovaan. Lehdet lausuvat jyrkän paheksumisensa Bogomoloffin esittämän vastalauseen johdosta, pitäen sitä "ennenkuulumattomana kansainvälisissä suhteissa". Toissapäivänä tapasin Venäjän lähettilään Bogomoloffin eräessä Ranskan suurlähetystön järjestämässä iltakutsussa. Bogomoloff väitti lehtien kirjoitusten olevan sikäli vääriä, ettei Wysocki laisinkaan ollut torjunnut hänen vastalauseitaan asiattomana sekaantumisena, vaan oli sanonut ei tuntevansa koko asiaa ja rajoittunut kirjoittamaan muistiin Bogomoloffin hänelle mainitsemien juhlaan osaaottaneiden puolalaisten nimet.

Sain Bogomoloffin erittäin tyyneestä tavasta esittää asia käsityksen, ettei Venäjän hallitus kiinnitä siihen kovin suurta huomiota. Mahdollistahan on, että Rykedin puheen ja puolalaisten osanoton edellämainittuihin juhlallisuuksiin katsotaan tavallaan kuittaavan toisensa.

Varsovassa, kesäk. 10 p:nä 1929.

W. J. L. L. L.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C13

ASIA:

Ministeri Idmanin raportti no 27.

Warsova.

21/6 1929.

Légation de Finlande

Varsova, 21 p. kesäk. 1929.

N:o 99/451.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 23/224 h. 19 29		
25/6-29		LL
Ryhtä	U. S. O.	ACA
5	CB	

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää
Teille, Herra M i n i s t e r i , raporttini
N:o 27 viitenä kappaleena:

Puolan hallitusmuotokysymys

siv. 1 - 4.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

W. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri

Varatuomari Hj. J. Procopé,

Helsinki.

ULKOASIANMINISTERIÖ		
23/274 h. D. 1929		
25/6-29	42	LIT.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C13.	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 27.

21.6.1929.

Puolan hallitusmuoto-
kysymys.

Vaikkakaan ei näytä uskottavalta, että eduskunta tulisi kokoonkutsutuksi kesän aikana, ei ryhmien välinen taistelu siltä ole lakannut, vaan jatkuu se yhä edelleen. Otan tähän kaksi lausuntoa, joista selvästi käy ilmi kumpaakin ryhmää, hallituksen, tai oikeammin sanoen Piłsudskin, vastustajia ja kannattajia erottava erimielisyys. Ne osottavat, miten kysymys uudesta hallitusmuodosta yhä enemmän on joutunut etualalle muodostaen nykyään kaiken huomion keskipisteen.

Agraaripuolue "Wyzwolenie" /"vapauttaminen"/, jonka ohjelman yhtenä pääkohtana on maareformin toteuttaminen, ja joka sosialisissa kysymyksissä on lähellä sosialisteja, on äskettäin pitänyt puoluekokouksensa, jossa oli läsnä 557 edustajaa /puolueen edustajain lukumäärää edustajakamarissa ja senaattissa on yhteensä 47/. Kokous on hyväksynyt m.m. seuraavat ponnet:

"-----
Puuttuva usko työtätekevien kansanjoukkojen suureen, uhraantuvaiseen voimaan on johtanut siihen, että on pyritty antamaan valtiolle perustuslaki, joka ryöstäisi näiltä sankoilta joukoilta niiden voittamat oikeudet ja tekisi pitkiksi ajoiksi Puolasta alhaisten orjien maan, "edistysmielisten" hallitsemana, joilla on suurempi valta kuin melkeinpä kaikkialla valtaistuimelta syöstyillä kuninkailla ja keisareilla.

Tämä epäusko, - niin, viha kansanedustajia kohtaan on syynä toivomukseen hävittää poliittiset, riippumattomat, itsestään syntyneet talonpoikais- ja työläisjärjestöt, joilla on perinnäistapa taistella valloittajien kanssa, kuten äskettäin valloittajien edessä taipuneen reaktionin kanssa.

Tämä epäusko ja viha ovat aiheuttaneet marsalkka Piłsudskin julkiset suulliset ja kirjalliset puheet.

Valtuutettujen kongressi pitää velvollisuutenaan suuttumuksella torjua kaikki hyökkäykset, jotka ovat suunnatut kansan valitsemissä edustajia kohtaan, joita se pitää koko kansan valitsemina.

Valtuutettujen kongressi on parlamentaarisen "Wyzwolenie"-klubin kanssa yhtämieltä kysymyksestä jättää valtakunnan tuomioistuimelle ministeri Czechowicz-asia veroista kertyneiden varojen käyttämisestä parlamentin hyväksymättä. Kongressi pitää 8 miljoonan käyttöä hallituspuolueen vaalitoimintaan yhtenä nykyisen "terveytys"-hallituksen suurimmista lainvas-
taisuuksista.

Kongressi vaatii, että vaalien aikaisiin väärinkäyttöihin ja lainvastaisuuksiin syylliset vedetään oikeuteen. Kongressi toteaa, että vaalien jälkeen on käynyt mahdolliseksi ylläpitää normaalisia suhteita väestön ja hallintoviranomaisten sekä poliisin välillä. Viranomaiset työskentelevät nykyisin mielentilassa, jonka vaalit ovat synnyttäneet, ja pitävät täysin oikeutettuna kansalaisena vain niitä, jotka ovat hallituksen vilpittömiä taikka vilpillisiä kannattajia!

Toinen lausunto on puhe, jonka hallituspuolueiden yhtymän johtaja, eversti Skawek, marsalkka Piłsudskin innokas kannattaja, on pitänyt äskettäin Łódzissa olleessa puoluekokouksessa. Perusteltuaan toukokuun vallankumouksen /1926/ välttämättömyyttä, lausui hän: "Valtion päätehtävä on puolustaa valtion rajoja, mutta tälle seikalle ei valtiosäännössä ole omistettu riittävää huomiota. Nykyinen valtiosääntö on syntynyt kansanedustajain yksityisetujen näkökulmassa. Eduskunnan voimien laatu oli sellainen, että vaa'an kärjen muodostivat vähemmistöt ja kommunistit. Nämä ainekset loivat valtionvastaisia ja keskipakoispyrkimyksiä ja silloin, sellaisten olosuhteitten vallitessa, sukelsi esiin puolueettoman ryhmän aate, mikä ryhmä saattaa valtion etujen kehyksessä yhtymään eri yhteiskuntaryhmien edut. Meidän perusteellinen tehtävämme tällä hetkellä on valmistaa maaperää valtiosäännön muutokselle. Valtiossa on toki yksi tekijä, jolla on siksi suuri vaikutusvalta, että se voi tehdä mahdolliseksi jopa vallankumouksellisiakin kokeita. Koska mikään sellainen järkytys kuitenkaan ei ole toivottava, tahdomme muuttaa valtiomuodon sellais

ten kansanedustajien sitomisilla, jotka itse eivät tahdo sitä tehdä. Me pakotamme heidät siihen. Tahdomme, että yhteiskuntamme väkivalloin pakoittaa heidät siihen. On parempi rikkoa yhden kansanedustajan luut, kuin käyttää konekiväärejä kaduilla."

Mikään Varsovassa ilmestyvistä hallituspuolueen lehdistä ei ole julkaissut eversti Sławekin puhetta, joten voitane päätätä, ettei se ainakaan ole saavuttanut yleistä hyväksymistä ryhmän keskuudessa. Sosialistien äänenkannattaja "Robotnik" vastaa puheeseen huomauttaen, että sen luut tulevat pikemmin rikotuiksi, joka uskaltaa koskea kansanedustajiin. Kansallisdemokraattien äänenkannattaja "Gazeta Warszawska" muistuttaa "Demokratia ja luut" nimisessä kirjoituksessaan siitä, että sosialistit aktiivisesti avustivat Piłsudskia tämän ryhtyessä vallankaappaukseen laillisesti valittua eduskuntaa vastaan ja ehdottivat Piłsudskin valitsemista presidentiksi. "Kun Sławek kohdistaa uhkauksensa ensi sijassa sosialistista puoluetta vastaan, ovat sosialistit saaneet, mitä ovat tahtoneet. Heidän on puolustauduttava sitä vastaan, jonka puolesta he itse taistelivat".

Varsovassa, 21 p:nä kesäkuuta 1929.

V. J. Linnu

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C13.

ASIA:

Ministeri Idmanin raportti no 28.

Varsova

27/8 1929.

Varsova , 27 p. elok. 1929.

Légation de Finlande

N:o 133/570.

ULK.	25/274	29
30/8-29	?	LL
RYHMÄ	5	ASIA
	13	

Herra P ä ä m i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra P ä ä m i n i s t e r i , raporttini N:o
28 viitenä kappaleena :

Puolalais-venäläiset suhteet . siv. 1 - 4 .

Vastaanottakaa , Herra P ä ä m i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus .

Vygodin

Herra P ä ä m i n i s t e r i
Kyösti Kallio

Helsinki .

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 25/274 h.e. D. 1329		
30/8.29	No	LII
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C13.	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 28 .

27.8. -1929 .

Puolalais-venäläiset
suhteet .

T.k. 20 päivänä on senaattori Kamieniecki julkaissut täällä ilmestyvässä ranskankielisessä "Messenger Polonais"-ssa artikkelin, jossa täysin avonaisesti lausutaan että Puolan olisi saatava takaisin entiset historialliset rajansa. Lainaan tähän kysymyksessä olevasta kirjoituksesta seuraavan kohdan: "Itsenäisten valtioiden muodostuminen Puolan rajamaissa olisi Europan uusi balkanisoiminen, jota ei nykyään voida pitää mahdollisena. Nykyisen valko-venäläisen ja ukrainalaisen sovietti-tasavallan fiktionin tulisi olla näiden kansojen kiihoittajille terveellisenä varoituksena. Sitäpaitsi ei valko-venäläinen enemmänkuin ukrainalainenkaan valtio ratkaise yhteis-elämän probleemia seka-väestön asumalla alueella. Puolalaisten taloudellisesti ja henkisesti vahvojen vähemmistöjen olemassaolo näissä valtioissa päinvastoin vaan saisi nykyisen tilanteen sekavammaksi. Näiden valtioiden on siis valittava Puolan tai Venäjän välillä. Kaikki pu-

huu liiton puolesta Puolan kanssa . Taloudelliselta kannalta katsoen ovat ne Puolan hiilen /Ukraina?/ valta-
piirissä . Puolan teollisuus on parhaiten soveltuva niiden asukkaiden tarpeisiin , jotka toiselta puolen voivat saada menekkiä maataloustuotteilleen . Valko-Venäjän metsätuotteiden viennin täytyy tapahtua Puolan kautta . Niemen'in , Prypec'in ja Dniestr'in alkulähteet muodostavat yhden ainoan vesistökokonaisuuden Weikselin alkulähteen kanssa , johon ne ovat yhdistetyt kanavaverkolla . Entisen Puolan valtakunnan liitto- /federatio/ luonne sallii meidän luoda yhteis-elämän edellytykset useillekin kansoille ja helpottaa niiden kansallisen sivistyksen edistymistä . Jos uskoo länsi-eurooppalaisen kulttuurin luovaan voimaan , ei voida epäröidä vastätessä kysymykseen : Onko seka-väestön asumien maa-alueiden kuuluttava länsimaisen Puolan vaikutuksen alaiseen piiriin , vai mongoolilaisen Venäjänkö , joka tähän hetkeen asti heilahtelee despotismin ja anarkian välillä ? Rigan sopimus ei ole antanut Puolalle kuin osan sen historiallista valta-alueetta . Ryhtymättä lähemmin tarkastelemaan tilannetta rajan toisella puolen , väitämme kategorisesti , että niille seuduille , jotka ennen sijaitsivat Puolan rajojen sisäpuolella , tällainen ratkaisu on paras mahdollinen ja turvaa väestölle edullisimmat olemassaolon ehdot ."

Lisättäköön , ettei senaattori tri. Kamieniecki ole mikään kuka hyvänsä , vaan on hän ulkoasiainvaliokunnan jäsen , ja on 1920 ollut Puolan edustajana Latviassa .

Käydessäni tänne tultuani Ulkoasiainministeriössä , kerrottiin minulle yhtä ja toista valko-venäläisen liikkeen vahvistumisesta Minskin seuduilla . Niin on esim. Puolan sikäläinen konsuli - Puolalla on konsulaatteja

Tiflisissä
Pietarissa, Moskovassa, Kijevissä, Charkovissa ja Minskissä ilmoittanut, että eräs sikäläisen valko-venäläisen hallituksen jäsen on äskettäin pitänyt kutsut, ja oli tämä vieraita kutsuessaan ilmoittanut, että näiden oli sallittu käyttää kaikkia muita kieliä paitsi venäjänkieltä /!/. Valko-venäläiset halusivat luoda oman itsenäisen kulttuurin, eivätkä sen vuoksi mielellään halunneet, että heidän kutsuillaan puhuttiin venäjää. Ministeriössä kiinnitettiin myöskin huomiota "Prawda"n kuluun elokuun 17 päivän numeroon, jossa Minskistä lehdelle lähetetyssä kirjeessä - varustettu kuvaavalla otsakkeella "Kivi povessa" - tehdään useita syytöksiä valko-venäläisiä viranomaisia vastaan siitä, että nämä vastustavat venäläistä vaikutusta ja kannattavat "ulkomaalaisia valkokaartilaisia".

Mahdollisesti olen erehtynyt, mutta minusta tuntuu niinkuin harrastus Ukrainaa ja Valko-Venäjää kohtaan olisi täällä kasvamassa. Tämä on osaltaan syynä siihen, että olen maininnut edellä olevista seikoista. En tahdo suinkaan sanoa, että täällä haudottaisiin sotaisia suunnitelmia sen varalta, että Neuvosto-Venäjä sittenkin joutuisi sotaan Itä-Asiassa. Päinvastoin olen saanut käsityksen, ettei täällä uskota Venäjällä olevan halua ryhtyä todelliseen sotaan Kiinan kanssa. Syksy on myöskin erittäin epäedullinen vuodenaika joukkojen siirtämiseen ja niiden käyttämiseen Mandshuriassa. Toinen on tietysti asianlaita jos Valko-Venäjällä ja Ukrainassa tällaisen sodan aikana - jos se todellakin leimahtaisi ja jos se kuviteltujen voittojen sijasta tietäisi tappioita - syntyisi sotaisia liikkeitä, joiden tarkoituksena olisi näiden maiden erottaminen Venäjästä. Mahdollista on, ettei Puola silloin jäisi

pelkäksi sivultakatsojaksi . Itä-Europan poliittinen tilanne on nykyään sellainen , että on edeltäpäin mahdollonta sanoa miten päättyisi aseellinen yhteentörmäys , jossa Venäjä on yhtenä osanottajana . Tšekäläiset poliittiset piirit ovat Kellogin paktin suhteen aina asettuneet sille kannalle , ettei se estäisi Puolaa avustamasta niiden alueiden väestöä , jotka ehkä ilmoittaisivat halunsa erota Venäjästä . Mitä Rumaniaan tulee on sekin täten tulkinut Kellog-paktin määräykset .

W. J. L. L. L.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C13.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 31.

Warsova

9/10 1929.

Varsova, 9 p. lokakuuta 1929 .

Légation de Finlande

N:o 171/696.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
Ko 26/274/ae.	D. 13 29	
14/10-29	№	L.H.
5	C13.	ADIA

Herra Ministeri ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille ,
Herra Ministeri , raporttini N:o 31
viitenä kappaleena :
Tshekkoslovakia ja Venäjän de jure-tunustus.

siv. 1-2.

Vastaanottakaa , Herra Ministeri ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus .

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri
HJ. J. PROCOPE,
Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 26/294 ne. D. 1929		
17/10 29	BE	LIT
RYHMÄ	OSASTO	LOJA
5	C18	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 31.

9. 10. - 1929 .

Tshekkoslovakia ja Venäjän
de jure - tunnustus .

Ennen Prahasta lähtöäni olin tilaisuudessa keskustelemaan ministeri Beneš'in kanssa tämän Genèvestä palatua . Siihen nähden , että eduskunta juuri ennen hänen tuloaan oli hajoitettu ja uudet vaalit määrätty toimeenpantaviksi , muistutin Beneš'ille keskusteluani kanssaan viime huhtikuussa . Hän oli tällöin lausunut arvelevansa , että uusissa vaaleissa , jotka ennen pitkää määrättäisiin , sosialidemokraatit ja hänen oma ryhmänsä , kansallissosialistit , saisivat lisää edustajia , mistä olisi seurauksena , että nämä molemmat ryhmät astuisivat hallituskokoomukseen . Seurauksena sosialistien hallitukseen tulosta olisi , että kysymys Venäjän de jure - tunnuksesta astuisi päiväjärjestykseen . Beneš vastasi kysymykseeni olevansa yhä enemmän vakuutettu siitä , että vasemmistolaisryhmät sai-

I/. Beneš on, niinkuin tunnettu , säilytetty ulkoasiainministerinä presidentti Masaryk'in nimenomaisesta toivomuksesta siitä huolimatta , että kansallissosialistit kuuluvat hallituksen vastustajiin .

sivat suurempaa kannatusta valitsijoiden keskuudessa . Englannissa tapahtunut suunnan muutos on epäilemättä myöskin omiaan myötävaikuttamaan tähän . /Kansainväliseltä kannalta piti Beneš työväenhallituksen valtaan astumista Englannissa erittäin ilahduttavana . Jos ei labour-hallitusta viime kerralla olisi kukistettu , olisi Genève'n pöytäkirja ja paljon muutakin tullut hyväksytyksi . / Mitä Venäjän de jure - tunnustukseen tulee , luuli Beneš edelleenkin, että vasemmistolaisryhmät tulisivat koettamaan vaikuttaa asian myönteisen ratkaisun puolesta . Hän ei kuitenkaan tahtonut sanoa mitään varmaa siitä , tulisiko tunnustus annetuksi vai ei . Siihen nähden , että Beneš viime keväänä Belgradissa pidetyssä Pienen Ententen valtioiden kokouksessa oli ottanut esille kysymyksen Venäjän de jure tunnustamisesta , kysyin häneltä oliko mahdollisesti olemassa jotain sitoumuksia Tshekkoslovakian , Rumanian ja Jugoslavian välillä siitä , ettei kukaan niistä yksinään omin pain antaisi kysymyksessä olevaa tunnustusta . Beneš kielsi tällaisen sopimuksen olemassaolon ja sanoi jokaisen edellämäinituista valtioista voivan tunnustaa Neuvosto-Venäjän ja asettua diplomaattisiin suhteisiin sen hallituksen kanssa ilman toisten suostumista .

V. J. Linn

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C¹³.

ASIA:

Ministeri Edmanin kafootti no 32.

Warsova

10/10 1929.

Varsova , 10 p. lokakuuta 1929.

Légation de Finlande

N:o 172/698.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
27/274	13	29
14/10-29	2	LIT
YHMA	OKOYO	ASIA
5	C13.	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille ,
Herra Ministeri , raporttini N:o 32
viitenä kappaleena :
Puolalais-saksalaiset kauppasopimus-neuvottelut.

siv. 1-3.

Vastaaottakaa , Herra Ministeri ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus .

V. J. Procope

Herra Ulkoasiaiministeri
HJ. J. PROCOPE,
Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
27/274 fac. D. 19 29		
14/10-29	102	LIT.
AFRIKA	EUROPA	ASIA
5	C13	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 32 .

10. 10. -1929 .

Puolalais-saksalaiset
kauppasopimus-neuvottelut.

Varsovaan tultuani käydessäni ulkoasiainministeri Zaleskin luona , kysyin häneltä minkä merkityksen Puolan hallitus antoi sille seikalle , että saksalaisen valtuuskunnan tähänastinen puheenjohtaja , tohtori Hermes on luopunut toimestaan , ja hänen sijaansa on tullut nimitetyksi Saksan Varsovassa oleva lähettäjä , ministeri Rauscher . Ministeri Zaleski sanoi puolalaisella taholla oltavan erittäin tyytyväisiä siihen , että Hermes on eronnut valtuuskunnasta . Hermes'in toiminta ei ole ollut omiaan herättämään luottamusta puolalaisissa . Päinvastoin on heillä se käsitys , ettei Hermes aina ole suhtautunut tehtäväänsä aivan vakavasti . Varsovassa käytyään oli Hermes'illä aina tapana antaa lehdille ~~julkisuuteen~~ selityksiä , joiden tarkoituksena oli saada yleinen mielipide vakuutetuksi siitä , että syynä neuvottelujen tuloksettomuuteen olivat Puolan hallituksen kohtuuttomat vaatimukset ja sen haluttomuus solmia kauppasopimusta . Itseasiassa johtuvat päävaikeudet siitä , että Saksa samalla kun se haluaa teollisuustuotteilleen mahdollisimman suurta

menekkiä , koettaa estää puolalaisten maataloustuotteiden ,
ennenkaikkea lihan tuontia Saksaan . Äskettäin oli Zaleski
Genèvessä ollessaan ollut tilaisuudessa keskustelemaan a-
siasta Stresemannin kanssa . Stresemann oli luvannut hä-
nelle Berliiniin palattuaan omistaa kysymykselle erikoista
huomiota ja koettaa löytää yhteinen pohja neuvotteluille .
Hän oli samalla maininnut , että mielipiteet hallituksen
jäsentenkin keskuudessa olivat suuresti eriäviä . Sillävä-
lin kuin toiset vaativat otettavaksi huomioon maatalouden
toivomuksia , olisivat toiset olleet taipuvaisia tekemään
myönnytyksiä . Viimemainittua Stresemannin lausuntoa piti
Zaleski paraimpina todistuksena siitä , etteivät Hermes'in
puolalaisia vastaan kohdistetut syytökset olleet oikeutettu-
ja . Tohtori Hermes on itsekin eräille saksalaisille leh-
dille perustellut eroaan kauppavaltuuskunnasta sillä , että
oli olemassa erimielisyyksiä hänen ja ulkoasiainministeri
Stresemannin välillä . Varsovassa oli senvuoksi pidetty Her-
mes'in eroa merkinä siitä , että saksalaiset todella ha-
lusivat saada kauppasopimuksen solmituksi . Mahdollista on,
että Stresemannin kuolema tulee vaikuttamaan epäedullisesti
kauppaneuvottelujen kulkuun .

Olen huomannut eräiden saksalaisten lehtien , m.m.
"Berliner Tageblatt" in myöskin pitävän Hermes'in eroa merk-
kinä siitä , että Saksan viralliset piirit haluaisivat saa-
da kysymyksen puolalais-saksalaisesta kauppasopimuksesta vii-
meinkin pois päiväjärjestyksestä . "Berliner Tageblatt" hu-
mauttaa molempien maiden menettäneen kymmeniä miljoonia
markkoja sen kautta , ettei niiden välillä ole kauppasopi-
musta .

Mitä puolalaisten maataloustuotteiden Saksaan vien-
tiin tulee , on suomalaiselta kannalta mielenkiintoinen ~~tei-~~
~~nen~~ Zaleskin antama tieto , ettei puolalaisen voimien vienti

Saksaan ole vähentynyt sen kautta , että Saksassa on korotettu voimtuullia . Seurauksena on ainoastaan ollut se , että saksalainen ostaja on saanut maksaa tavarasta korkeamman hinnan kuin tähän asti .

Olen kuullut Saksan hallituksen ehdottaneen , että solmittava sopimus perustuisi seuraaviin periaatteisiin : tuontikieltojen lakkauttaminen , tullimaksujen alentaminen ja suosituimmuus . Eräissä puolalaisissa lehdissä on mainittu , että saksalaiselta taholta olisi kompensatiiona sitouduttu ostamaan Puolasta kuukausittain 300.000 à 350.000 tonnia kivihiiltä . Tämä tieto on sikäli oikea , että Saksan hallitus lienee kylläkin ehdottanut kivihiilikompensatiota , mutta ostettavan kivihiilen määrää ei ole mainittu .

V. J. Linn

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 13

ASIA:

Ministeri Idmanin raportti no. 33.

Varsora

17/10-29.

Varsovassa, 17 p:nä lokak. 1929.

Légation de Finlande

N:o 180/718.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 29/272 & D. 1029		
21/10	29	LM
RYHMÄ	LUOKA	ASIA
f	e	13

Herra M i n i s t e r i .

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 33
viitenä kappaleena :

Keskustelu Waldemaras'en kanssa.....siv.1-3

Puolalaista kirkkopoliittikkaa

Itä-Galiziassa siv.4-5.

Vastaanottakaa , Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus .

W. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri
Hj. J. Procopé,
H e l s i n k i .

Ministeri Idmanin raportti

N:o 33.

I.

17.10. - 1929 .

Keskustelu Waldemaras'en kanssa .

Täällä asuva sveitsiläinen sanomalehtimies Jaques Blumer palasi äskettäin Kaunakseen tekemältään matkalta , ja on hän kertonut minulle seuraavaa .

Kaunakseen tullessaan^s asettui hän puhelimitse yhteyteen ent. ministeripresidentin kanssa , joka heti lupasi ottaa hänet vastaan . Puhelinkeskustelu tuli pari kertaa keskeytetyksi , koska Waldemaras'en puhelinta tarkoin kontrolloidaan . Ennenkuin Blumer oli ehtinyt lähteä Waldemaras'en luo soitettiin hänelle ulkoasiainministeriöstä , jolle nähtävästi oli ilmoitettu siitä , että hänellä oli aikomuksena käydä Waldemaras'en luona , ja pyydettiin heti tulemaan ulkoasiainministeriöön kansliapäällikkö Zaunius'en luo . Blumer'in tullessa viimeainitun luo , rupesi tämä antamaan pitkiä selityksiä asioista , joista Waldemaras sittemmin todellakin puhui Blumer'ille . Pääsisällys Waldemaras'en selityksissä oli seuraava :

1/ Presidentti Smetona teki väärin ilmoittaessaan

hyväksyvänsä hänen erohakemuksensa , koska hän ei milloinkaan ollut pyytänyt eroa . Hänen joutuessaan riitaan Presidentin kanssa muiden hallitustoveriensa läsnäollessa , vetivät ~~mutt~~ viimeainitut taskustaan valmiit eronpyyntönsä . Presidentti selitti antavansa eron hallitukselle . Tämä osotti , että kaikki oli edeltäpäin valmistettu tarkoituksella saada hänet syrjäytetyksi .

2/ Hallitus vainoaa tätä nykyä sellaisten sotilajärjestöjen niinkuin "rautaisen suden" jäseniä , joiden toimintaa Waldemaras pitää isänmaallisena . / Järjestykseen kuuluvat Waldemaras' en innokkaimmat kannattajat / .

3/ Nykyinen hallitus on liian heikko ajaakseen itsenäistä , kansallista politiikkaa .

4/ Senjälkeen kun Saksa on saanut Reinin alueen vapautetuksi , ottaa se esille itäistä rajaansa koskevat kysymykset . Tällöin astuu päiväjärjestykseen kysymys Puolan rajoista . Liettuan on myöskin esitettävä vaatimuksensa , ja Waldemaras pitää kansalaisvelvollisuutenaan silloin astua esille .

Blumer'in saama käsitys oli , että Waldemaras' en asema kaikesta huolimatta edelleenkin olisi jotenkin vahva . Tämä selittää myöskin sen , ettei häntä ole vangittu , vaikka hän aivan avoimesti ulkomaalaisille sanomalehtimiehillekin arvostelee Liettuan nykyistä hallitusta .

Kaunaksessa ollessaan oli Blumer keskustellut saksalaisten sanomalehtimiesten kanssa . Näistä keskusteluista oli hän saanut sen vaikutuksen , että Saksa nyt olisi päättänyt "ottaa kätensä pois Liettuasta" ja jättää se oman onnensa nojaan . Saksa pitäisi nykyään itselleen edullisena edistää Liettuan joutumista Puolan vaikutusvallan alaiseksi saadakseen täten kysymyksen Danzigin käytävästä helpommin ratkaistuksi . Waldemaras' en toivo sii-

tä , että Liettua yhdessä Saksan kanssa voisi esittää vaatimuksensa , on siis kaikkea perustusta vaille .

Vaikkakin edellä oleva kertomus muutamissa kohdissa voi antaa aihetta huomautuksiin , pidän sitä siksi mielenkiintoisena , että olen katsanut olevan syytä lähettää sen Ministeriölle .

Varsovassa , 17 p:nä lokakuuta 1929 .

V. J. Salonen

Ministeri Idmanin raportti

N:o 33.

II.

17.10. -1929 .

Puolalaista kirkkopolitiikkaa
Itä-Galiziassa .

Niinkuin tunnettu , kuuluu Itä-Galizian ukrainalainen väestö unitaariseen uskokuntaan . Se on uskonnoltaan kreikkalais-katoolilaista , mutta tunnustaa paavin ylivalan kirkollisissa asioissa . Paavi nimittää myöskin unitaarisen kirkon arkkipiispan , jonka asuinpaikkana on Lemberg . Mikäli väitetään on Puolan hallitus jesuiittain avulla , joiden keskuudessa on huomattavia puolalaisia , koettanut vaikuttaa Romassa siihen suuntaan , että unitaarisessakin kirkossa otettaisiin celibaatti käytäntöön , t.s. pappeja kiellettäisiin olemasta naimisissa . Tarkoitus on täten lähentää ukrainalaisia katoolilaisuuteen ja sen kautta puolalaistuttaa heitä . Paavi onkin joku aika sitten lausunut Itä-Galizian piispoille toivomuksen , että näiden hiippakuntien papit noudattaisivat celibaattia .

Annettuun kehotukseen on suhtauduttu eri lailla . Sillävälän kuin toiset ovat antaneet tämän tapaisen määräyksen papeilleen , ovat toiset m.m. arkkipiispa kieltäy-

tyneet ja viitanneet siihen , että kreikkalais-katoolilainen kirkko sallii papeille oikeuden mennä naimisiin . Yritys saattaa celibaatti voimaan Itä-Galiziassa on herättänyt tyytymättömyyttä sikäläisen papiston ja väestön keskuudessa . Seuraus on ollut päinvastainen kuin oli odotettu . Sensijaan , että unitaarit tähän asti ovat jyrkästi pitäneet itseään uskonnollisessa suhteessa erillään Venäjän kreikkalais-katoolilaisista ukrainalaisista , on nyttemmin huomattavissa heidän keskuudessaan pyrkimystä lähentyä Ukrainassa olevaa kreikkalais-katoolilaista kirkkoa, joka puolestaan pyrkii eristäytymään Moskovasta . / Niinkauan kuin bolshevikit kävivät taistelua Moskovan patriarkkaa vastaan , ei heillä ollut mitään näitä eristäytymispyrkimyksiä vastaan . Nyttemmin on asianlaita toinen . Moskova on huomannut , että Ukrainan itsenäinen kansankirkko on omiaan tuntuvasti vahvistamaan ukrainalaista kansallista liikettä / Yritykset celibaatin voimaansaattamiseksi ovat siis olleet omiaan uskonnollisessa suhteessa lähentämään ukrainalaisia toisiinsa .

Varsovassa, 17 p:nä lokakuuta 1929 .

W. J. L. Linn

297

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C13.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 34.

Warsova.

19/11 1929.

Varsovassa, 19 p:nä marrask. 1929

Légation de Finlande

N:o 205/786.

22/11-29		2275 kcc.	29
KYHMA	OF. NO	ALA	
5	C 13		

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 34
viitenä kappaleena :

Rumanian ulkopoliittiset suhteet siv.1 - 6.

Vastaanottakaa , Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus .

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri

Hj. J. P r o c o p é ,

H e l s i n k i .

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 30 / 275 Sac D. 19 29		
22/11-29	No	LML
RYHMÄ	OSASTO	ALIA
5	C13	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 34.

19.XI.-1929 .

Rumanian ulkopoliittiset suhteet .

Suurin piirtein katsottuna ei Rumanian ulkopoliittisissa suhteissa muihin valtioihin maaliskuun jälkeen ole tapahtunut huomattavia muutoksia . Rumanian ulkopoliitiikka on pysynyt pääpiirteissään muuttumattomana . Mitä erikoisesti sen neljään naapuriin , Venäjään , Bulgariaan, Unkariin ja Puolaan tulee , voidaan odeta seuraavaa .

Venäjän ja Rumanian välit ovat pysyneet entisellään . Mikäli ulkoasiainministeriössä minulle vakuutettiin, ei Rumanian enemmän kuin Venäjänkään hallituksen taholta ole tehty yrityksiä diplomaattisten suhteitten solmimiseksi . Tässä yhteydessä voin myöskin kumota " Journal de Genève " viime syyskuussa julkaiseman tiedon , että Jugoslavia olisi sitoutunut julistamaan sodan Venäjää vastaan siinä tapauksessa , että viimeainittu valtio hyökkäisi Rumaniaa vastaan . Niinkuin jo Prahasta tiedoitiin / vrt. raportti No. 29 / , lausuttiin minulle Tshekkoslovakian ulkoasiainministeriössä siellä epäiltävän tiedon todenperäisyyttä . Rumanian ulkoasiainministeriössä on tieto

selitetty ehdottomasti vääräksi . Jugoslavia ei ole antanut mitään sitoumusta ,joka olisi laajentanut Pientä Ententeä luotaessa annettua velvoitusta , joka ainoastaan tarkoitti liittoa Unkaria vastaan .

Rumanian ja Bulgarian välillä on , niinkuin tunnettu, jo pitkät ajat käyty neuvotteluja näiden maiden välisten riitakysymysten selvittämiseksi . Mikäli väitetään , olisi nyttemmin pääpiirteissään päästy yksimielisyyteen molempain maiden hallitusten välillä . Neuvottelut ovat koskeneet osaksi niiden bulgaarialaisilta Dobrudjassa otettujen tilojen takaisinantamista , jotka rumaniaiset sodan päättyä ilman muuta anastivat , karkoittaen entiset omistajat , osaksi Rumiassa asuvien Bulgarian alamaisten sodan aikana takavarikoitua omaisuutta . Mitä edelliseen kohtaan tulee , on Rumanian nykyinen hallitus osottautunut halukkaaksi hyvittämään tehdyn vääryyden - tässä on ollut kysymys nimenomaisesta väkivallasta - ja vapauttamaan anastetut tilat . Mitä sodan aikana tapahtuneen omaisuuden takavarikoimiseen tulee , on Bulgaria halukas maksamaan hyvitykseksi määrätyn summan . Osa maksettavasta summasta olisi yleistä vahingonkorvausta , reparatsionia , osa suoranaista maksua takavarikoidun omaisuuden takaisinantamisesta . Ennen Haagin neuvottelujen päättymistä ei edellisestä summasta kuitenkaan voida lopullisesti sopia . Tarkoitus on, että korvauskysymysten yhteydessä molemmat maat solmisivat keskenään rauppasopimuksen . Tässä sopimuksessa Rumania helpottaisi bulgaarialaisen siemenviljan ja tupakan , Bulgaria rumaniaalaisen petroleumin tuontia . Siihen nähden , että korvauskysymysten ratkaisu yleensä on osottautunut erittäin vaikeaksi , lienee parasta tässäkin asiassa odottaa positiivisia tuloksia , ennenkuin asiaa voidaan pitää ratkistuna .

Mitä Rumanian ja Unkarin välisiin suhteisiin tulee, on sanottava, ettei niissä ole huomattavissa mitään parannusta. Ne toiveet, joita kummallakin puolella / vrt. esim. ministeri Valkon lausuntoa minulle Varsovassa; Raportti No. 7 / ainakin virallisesti ilmituottiin Rumanian nykyisen hallituksen valtaan astuessa siitä, että kummankin maan väliset riitakysymykset ainakin jossain määrin tulisivat selvitetyiksi, eivät ole toteutuneet. Aktuaalisin riidan kohta on edelleenkin kysymys siitä korvauksesta, jonka Rumanian on suoritettava Unkarin alamaisille näiden Transsylvaniassa takavarikoiduista tiloista. Valtioiden väliset neuvottelut, joita pitkän aikaa käytiin Wienissä, eivät tuottaneet positiivisia tuloksia. Unkari vaati 130 miljoonaa kultafrangia korvaukseksi tiloista, joiden arvon se väitti olevan yli 500 miljoonaa. Rumania tarjosi 100 miljoonaa. Tarkoitus ei ollut maksaa tätä summaa käteisellä - siihen Rumania tuskin kykenisikään - vaan luvattiin suorittaa se määrätyn vuosijakson kuluessa tapahtuvien tavaraleveranssien kautta. Oli kysymys yhtiön muodostamisesta, joka määrätystä maksusta myisi Unkarille puutavaraa, petroleumia y.m., jota sen on tuotettava Rumanian maasta. Voitto käytettäisiin velan maksuun. Mikäli Unkarin ministeri Magyari on kertonut minulle, olisi Budapestissa mahdollisesti suostuttu 100 miljoonaankin, mutta keskeytyivät neuvottelut sen kautta, ettei voitu sopia siitä, kenen oli asetettava perustettavan yhtiön käytettäväksi ne pääomat, joita se tarvitsi toimintansa aloittamiseksi.

Itävallan sikäläinen lähettäjä, tohtori Lukes, jonka kanssa olen keskustellut Rumanian ja Unkarin välisestä riidasta, ei pitänyt uskottavana, että asia voitaisiin saada ratkaistuksi. Kun hänen perustelunsa ovat

mielenkiintoisia , tahdon lyhyesti selostaa niitä , voimatta tietysti omasta puolestani lausua mitään varmaa asiaa . Tohtori Lukes arveli , että suurimpana esteenä optanttiasian ratkaisulle on se , ettei Unkari halua sitä ratkaistuksi . Kun ei Unkari ainakaan toistaiseksi halua luopua toiveistaan Transsylvanian takaisinsaamiseksi , ei sen kannalta ole edullista sopia Rumanian hallituksen kanssa .

Selvää on , ettei Rumania voi maksaa suurta korvausta ulkomaalaisille , kun ei se kerran ole suorittanut tällaista korvausta omille alamaaisilleenkaan . Entisessä Rumaniaassa on tosin reformia sovellettaessa tapahtunut väärinkäytöksiä , mutta kaikki rumaniaalaiset eivät suinkaan ole olleet tilaisuudessa lahjomaan viranomaisia . Kysymys on poliittinen eikä juriidinen . Sinä päivänä kun Rumaniaassa tulisi tunnetuksi , että hallitus on suostunut korvaamaan ulkomaalaisten vahingon , syntyisi siellä vallankumous . " Mahdotonta on tietysti " , sanoi Lukes minulle , " lukea kenenkään sisimpiä ajatuksia , mutta vakaumukseni on , että Unkari haluaa tässä tapauksessa noudattaa sitä politiikkaa , jota Itävalta-Unkari aina harjoitti Turkkiin nähden . Mitään riitakysymystä ei päästetty ratkaisuun , joten hallituksella aina joka tilaisuudessa oli mahdollisuus interveneerata . Sitapaitsi on Unkarille nykyään muidenkin sille tärkeiden kysymysten ollessa ratkaisemattomia edullista julistaa maailmalle sitä vääryyttä , jota sen alamaaiset kärsivät senkautta , ettei Trianonin muutoksenkin epäedullisen rauhansopimuksen edes ainoita Unkarin eduksi tehtyjä määräyksiä täytetä . Kun lausuin arvelunani , että muut mahdollisesti lopulta kyllästyvät optanttikysymykseen , mikä voisi olla epäedullista Unkarille , sanoi Lukes muiden kylläkin voivan väsyä tähän kysymykseen , mutta samalla kyllästyttään ottamaan esille muitakaan ky-

symyksiä , jotta ei jälleen tarvitsisi alottaa tuloksettomia neuvotteluja Unkarin kanssa . "Itävaltalaisena minä tiedän^a erinomaisen hyvin , ettei ole ketään , joka siinä määrin kuin unkarilainen omaa kykyä puhua kärsimistään olemattomistakin vääryyksistä , saatikka sitten todellisista . Uskokaa minua . He tulevat ikävystyttämään lopulta kaikki . He eivät luovu mahdollisuudesta antaa Apponyein heiluvine partoineen Genévässä puhua vääryyksistä , joita Unkaria kohtaan tehdään ."

Niinkuin tunnettua , on Englannin ulkoasiainministeri Henderson kansainliiton kehotuksesta ottanut koettaakseen löytää ratkaisun , joka tyydyttäisi riitapuolia . Tarkoitus oli , että molempain maiden valtuutetut Hendersonin kutsusta tämän kuun keskivälillä olisivat kokoontuneet Lontooseen neuvottelemaan asiasta . Mikäli Rumanian ulkoasiainministeriössä minulle ilmoitettiin , ei Rumania katso voivansa ottaa osaa näihin neuvotteluihin ennenkuin on periaatteessa päätetty Unkarin vahingonkorvausvelvollisuudesta . Rumania ei katso voivansa hyväksyä sellaista asiaintilaa , että voitettut vapautetaan maksamasta vahingonkorvausta silvävälin kuin voittajavaltioihin kuuluvat velvoitetaan suorittamaan korvaus .

Mahdollista on , ettei lopulta tule olemaan muuta keinoa kuin kuitata kaikki velat ja vaatimukset molemmiin puolin . Tuloksena on , että Unkarin on itsensä korvattava alamaistensa kärsimät vahingot , mikäli se katsoo syytä siihen olevan .

Rumanian ja Puolan väliset neuvottelut korvauksesta , jonka Rumania maksaisi Bessarabiassa^a oleville puolalaisille tilanomistajille , joiden maatilat on takavarikoitu , eivät ole myöskään johtaneet tulokseen . Viime keväänä oli Puolan ulkoasiainministeriön osastopäällikön apu-

lainen , kreivi Răzynski^G neuvottelemassa asiasta Bukares-
tissa , mutta tuloksetta . Kysymys on kolmestakymmenestä
tilanomistajasta . Luultavaa on , että Rumanian hallitus
suostuisi maksamaan korvauksen , mutta se ei uskalla teh-
dä sitä unkarilaisten optanttien vuoksi . Siinä tapaukses-
sa , että viimeksimainittu kysymys saataisiin ratkaistuksi,
on varmaa , että päästäisiin sovintoon myöskin Rumanian
ja Puolan välillä .

Rumaniassa äskettäin voimaanastuneen uuden tullita-
riffin vuoksi alotetaan ennen pitkää kauppasopimusneuvot-
teluja useiden valtioiden , Saksan , Englannin , Ranskan ,
Unkarin , Bulgarian ja Tshekkoslovakian kanssa . Luultavaa
on , että muutkin valtiot tulevat neuvottelemaan kauppasopimuksesta Rumanian kanssa .

Lopuksi tahdon vielä huomauttaa siitä , että Ru-
maniassa on nykyään havaittavissa vahva pyrkimys lähen-
tyä Englantia . Tämä pyrkimys on jossain määrin yhteydes-
sä uuden vuosi sitten voimaan päässeeseen hallitussuunnan
kanssa . Nykyisen hallituksen johtavat miehet koettavat
lähentymällä Englantia vapautua liiallisesta ranskalaisesta
vaikutuksesta . Maniulla , joka ei puhukaan ranskankiel-
tä , on suuri kunnioitus pohjoismaita kohtaan , ja halu-
aisi hän vahvistaa Rumanian suhteita ennenkaikkea Englan-
tiin . Tästä puhutaankin aivan avonaisesti . Niin kirjoit-
taa esim. ulkoasiainministeriön pääsihteeri Gafenco erääs-
sä Völkermagazin'essa viime toukokuussa julkaisemassaan
Rumanian ulkopolitiikkaa koskevassa kirjoituksessa , että
Rumanian on tulevaisuudessa koetettava "lujittaa ystä-
vyyssuhteita Englantiin ." Mahdollista on , että täten myös-
kin halutaan kiinnostaa englantilaisia liikemiehiä Ruma-
nian markkinoista .

V. J. Linn

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C13

ASIA:

Ministeri Idanain raportti no 95.

Warsava

20/11 1929

Légation de Finlande

Varsova, marrask. 21 p:nä 1929.

N:o 208/793.

ULKOASIA		
M 31	275 ku.	29
25/11-29		
RYHMÄ	OP. N:o	ADIA
5	C 13	

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää
Teille, Herra M i n i s t e r i , raporttini
N:o 35 viitenä kappaleena:
Rumanian sisäinen tilanne.....siv. 1-10.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. P r o c o p é ,

H e l s i n k i .

ULKOASIAIMINISTERIO		
31/275 ke	D. 10	29
25/a-29	52	13
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C13	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 35.

20.11. 1929.

Rumanian sisäinen tilanne.

Rumanian sisäisessä elämässä on viime aikoi-
na ollut huomattavissa levottomuutta, josta europalai-
nessa sanomalehdistössäkkin on näkynyt tietoja. Tähän on
ennen kaikkea ollut syynä Rumanian hallitusneuvoston
jäsenen Buzduganin noin kuukausi sitten sattunut kuo-
lema ja senjälkeen tapahtunut uuden jäsenen vaali.
Niinkuin jo huhtikuussa lähettämässäni raportissa mai-
nitsin /vrt. raportti No. 19, huhtikuun 12 päivältä
1929/ oli Rumanian vallanhimoinen ja toimintahaluinen
leskikuningatar - nykyisen kuninkaan isoäiti - tyyty-
mätön siitä, ettei häntä ollut hallitusneuvoston jäse-
nenä. Kuningatar oli eräille diplomaattikunnan jäsenil-
lekin lausunut olevansa sitä mielipidettä, että hän
yhtä hyvin kuin patriarkka Miron Christea saattaisi e-
dustaa hallitusneuvoston "aatteellista" puolta. Kysyes-
säni maaliskuussa pääministeri Maniu'ltä oliko perää
huhuissa, että kuningatar tulisi hallitusneuvostoon, vas-
tasi Maniu jyrkästi kieltävästi. Hallituksen kantaan vai-

kutti mahdollisesti pelko siitäkin, että kuningatar tulisi pitämään huolta muustakin kuin hallituksen "aatteellisesta" puolesta. Kun ei kuningas Ferdinand testamentissaan ollut määrännyt puolisoaan hallitusneuvostoon, oli hallituksen verrattain helppo olla muuttamatta voimassa olevaa järjestystä.

Tilanne tuli toiseksi Buzduganin kuollessa. Paitsi että Balkanin valtioissa hallitsijahuone näyttää suurempaa osaa valtion elämässä kuin pohjoismaissa edes voidaan aavistaakaan, on aivan erikoisia syitä, jotka tekevät kuningatar Marian syrjäyttämisen vaikeaksi. Kun kuningatar muutenkin on yksi aikamme mielenkiintoisimmista naisista, on syytä seuraavassa laajemmalta kosketella hänen asemaansa Rumaniassa. Buzduganin kuollessa asettuivat vastustuspuolueet heti kannattamaan kuningatarta ja antoivat ymmärtää haluavansa hänet hallitusneuvostoon. Paitsi että n.s. vapaamielisten menettely jo pelkän vastustuksenkin kannalta on ymmärrettävä oli heillä täysin realisiakin syitä tällaiseen kannanottoon. Nykyinen hallitus on luonteeltaan transsylvanialainen, kun sitävastoin vapaamielisten kantajoukon muodostavat syntyperäiset rumanialaiset, jotka jo henkilökohtaisten suhteittensakin avulla voivat toivoa hyötывänsä uudesta asiaintilasta. Hallituksen ja eduskunnan enemmistön asema oli sitäkin vaikeampi kun kuningatar kieltämättä, eikä ilman syytäkään, nauttii suosiota väestön, etenkin rahvaan keskuudessa. Nekään, joilla on huomauttamista hänen yksityiselämäänsä vastaan, mikä ei kuitenkaan eronne Rumaniassa usein noudatetuista tavoista ja joka löytäne selityksensä kuningattaren joka suhteessa voimakkaasta temperamentistakin, eivät tavallises-

ti voi kieltää häneltä ihailuaan. Muistutukset kohdistuvat sitäpaitsi aikaisempaan ajankohtaan.^{1/} Hallituksen asemaa vaikeutti vielä sekin, että Transsylvaniassa on aivan erikoinen syy olla kiitollinen kuningattarelle. Ei ole mikään salaisuus, että kuningattarella oli erittäin suuri osa siinä, että Rumania asettui sodassa ympärysvaltioiden puolelle. Ollessani hänen luonaan puhui hän aivan avoimesti minulle Hohenzollern-sukuisen miesvainajansa sisällisistä taisteluista, ennenkuin tämä teki päätöksensä. Lausuessani arvelun, että kuningatar luultavasti vahvisti häntä tässä päätöksessä, vastasi kuningatar hymyillen ei koskaan pitäneensä "neutraalisista väreistä" ja oli hänelle puolueettomuuden aika "kauhea" /"terrible"/. Jos kuningatar jo ennen sotaa kansanomaisuutensa^{suuren hyväntekeväisyytensä} ja hurmaavan olemuksensa kautta - hänen väitetään nuorena olleen yhden Euroopan kauneimmista naisista - oli voittanut väestön suosion, voitti hän sen yhä suuremmassa määrässä sodan aikana. Aleksanteri II:n tyttärentyttärenä yhdistää hän venäläisessä naisessa monasti tavattavan viehättävyyden isän puolelta perimäänsä englantilaiseen reippauteen. Verrattain huonosti varustettuna niinkuin Rumania luultavasti oli - paperilla olevia varustuksia ei arvattavasti aina ollut olemassa - kävi sen alussa huonosti. Niin pitivät saksalaiset esim. Bukarestia parin vuoden ajan hallussaan, ja oli väestön kestettävä suuria kärsimyksiä. Tänä aikana oli kuningattarella tilaisuus osottaa tar-

1/ Eräässä ranskalaisessa lehdessä on kuningatar kirjoittanut itsestään seuraavat, ehkä hiukan odottamattomat sanat: "Il m'arrive encore de susciter plus d'hommages que je ne tiens à en accueillir. Il y a là comme une sensation de plénitude à savoir que je pourrais /harvennus kuningattaren/, mais que je ne veux pas.
...."

moaan. Jotka tällöin olivat tilaisuudessa seuraamaan hänen toimintaansa, ylistävät hänen työtään esim. sairashoidon alalla. Keskustellessaan kansani sanoi kuningatar minulle eron hänen ja muiden kuningattarien välillä olleen siinä, että muut otettiin vastaan kukkaimput kädessä valmiissa, kauneissa sairashuoneissa, kun sitävastoin häntä lähetettiin hakemaan silloin kun oli kaikki alusta luotava. Kuningattaren merkitys ei ollut ainoastaan tässä. Lannistumattoman rohkeutensa ja koskaan horjumattoman uskonsa kautta lopulliseen voittoon ylläpiti hän toivoa Rumanian sekä hallituksessa että kansassa. "Oli hyvä", sanoi kuningatar itsekin minulle, "että oli olemassa joku, joka vaikeissakin tilanteissa uskalsi hymyillä. Olen ylpeä siitä että olen syntynyt englantilaisena prinsessana, mutta olen oppinut rakastamaan Rumaniaa isänmaanani". Heikon miehensä rinnalla näkyi kuningattaren voimakas persoonallisuus sitä enemmän. Lienee ollut aivan tavallista, että ministerit neuvottelivat valtion asioista myöskin hänen kanssaan. Ranskan sodan aikana Bukarestissa ollut lähettiläs Saint Aulaire sanoo eräässä kuningattaresta kirjoittamassaan erittäin ylistävässä artikkelissa, ettei hän sodan julistamisen jälkeen juuri nähnytkaan kuningatarta muuta kuin everstin univormussa ja enimmäkseen hevosen selässä. /Univormua säilytetään nykyään Bukarestin sotamuseossa/. Se, joka esim. jossain juhlatilaisuudessa Bukarestissa on yhdessä nähnyt kuningattaren ja hallitusneuvoston jäsenet, on helposti voinut tulla vakuutetuksi siitä kenen katsotaan henkilölistyttävän maan korkeinta valtiovaltaa.

Nykyinen hallitus on epäilemättä yhtä valmis

kuin muutkin tunnustamaan kuningattaren sodan aikaiset ansiot, mutta on se katsonut olevansa pakoitettu vastustamaan kuningattaren valitsemista. Jos kuningatar yhdessä poikansa, prinssi Nikolain ja patriarkan kanssa muodostaisi hallitusneuvoston, ei ole epäilystäkään siitä, kuka olisi maan todellinen hallitsija. Lahjakkuutensa kautta on hän kieltämättä "nykyaikaisempi" kuin monet muut kuningattaret. Mielenkiintoinen oli esim. hänen minulle lausumansa ankara arvostelu serkustaan, Venäjän viimeisestä keisarinnasta. Kerrotaan, että pääministeri Maniu olisi kerran kuningattaren luota tullessaan koettanut saada puoluelaisiaan suostumaan hänen toivomukseensa. Mahdollisesti olisi hän täten tahtonut antaa tunnustuksensa kuningattaren kyvylle ja isänmaallisuudelle, jota ei kukaan aseta kyseenalaiseksi. Huolimatta 56 ikävuodestaan kykenee kuningatar sitäpaitsi kyllä vielä panemaan maalaisliittolaisenkin pääministerin pään pyörälle.

Voidaan kuitenkin käsittää, että talonpoikaiskansallinen puolue, joka tavallaan vallankumouksen kautta otti vallan käsiinsä, ei halua jättää ohjelmansa toteuttamista riippuvaksi lahjakkaan^{kaan} kuningattaren oikuista. Estääkseen hallitusneuvostoa vaalin kautta itse täydentämästä itseään, julisti ministerineuvosto itsensä korkeimman vallan haltijaksi kunnes eduskunta oli valinnut uuden jäsenen. Täksi jäseneksi valittiin korkeimman tuomioistuimen jäsen Saratseano, joka kuuluu nykyisen hallituksen kannattajiin. Vapaamieliset kieltäytyivät demonstratiivisesti ottamasta osaa vaaliin, selittäen hallituksen menettelyn lainvastaiseksi. Siihen nähden, ettei kuningas Ferdinandin testamentissa ole mitään määräystä

sen varalta, että joku hallitusneuvoston jäsenistä kuulisi tai eroaisi, tuntuu luonnolliselta, että eduskunta on saanut toimittaa vaalin.

Joka tapauksessa on hallituksen menettelyä monella taholla moitittu. Osoituksena tapahtuman herättämästä mielenkuohusta mainittakoon, että neljä nykyisen hallituksen jäsentä, niiden joukossa etevä valtiovarainministeri Popovici, jotka ovat sukulaisuussuhteessa uuteen hallitusneuvoston jäseneseen, ovat katsoneet täytyvänsä erota hallituksesta. Mitä Saratseanon henkilökohtaisiin ominaisuuksiin tulee, ei häntä pidetä Buzduganin vertaisena, joka lienee ollut erittäin etevä henkilö. Tämä on hallituksen kannalta valitettavaa, sitäkin suuremmalla syyllä kun kuningattaren kanssa syntynyt konflikti epäilemättä on omiaan jossain määrin heikentämään sen asemaa.

Kuningatar ei mitenkään salaa, että hän pitää nykyistä järjestelmää epätyytyttävänä. "On valitettavaa", sanoi hän minulle, "ettei prinssi Nikolai ole vanhempi, jotta hän voisi olla yksin sijaishallitsijana. Nykyinen järjestys ei tyydytä minua. Kolmimiehinen hallitusneuvosto, jonka jäsenet vaihtuvat - kuningas on ainoastaan kahdeksan vuoden ikäinen - on omiaan alentamaan korkeimman vallan auktoriteettia". Mitä erikoisesti prinssi Nikolaihin tulee, on valitettavasti sanottava, että hän Bukarestissa ollessani eräänä yönä juovuspäissään pahoinpiteli muuatta autonkuljettajaa, niin että tämä oli vietävä sairashuoneeseen. Asiasta mainittiin eräässä lehdessäkin. On oikeastaan kohtalon ivaa, ettei kunnianhimoisella kuningattarella ole ainoatakaan poikaa, joka olisi perinyt äitinsä harrastuksen valtion asioihin. Kun patriarkan väitetään kivuloisuuden vuoksi

usein ajattelevan hallitusneuvostosta luopumista, on mahdollista, että kysymys neuvoston kokoonpanosta jälleen läheisessä tulevaisuudessa joutuu polttavaksi.

Nykyisen hallituksen asema on kieltämättä edelleen vahva, ja voi se ainakin toistaiseksi luottaa kannattajiinsa. Olen kuitenkin Bukarestissa ollessani saanut kouraantuntuvia todistuksia siitä, miten helposti sikäläisiä kansanjoukkoja voidaan johtaa ja miten vähän niihin itse asiassa voidaan perustaa. Eräänä sunnuntaiamuna vaelsi hotellini ohitse useita kilometrejä pitkä kulkue rumanialaista maalaisväestöä, joka soittaen, laulaen ja hurraten osoitti suosiotaan ent. pääministerille, fascistikenraali Averesculle. Vapaamielisten, jotka eivät tällä kertaa itse tahtoneet näkyä, kerrottiin kustantaneen tämän mielenilmaisun. Seuraavana sunnuntaina järjestettiin nykyisen hallituksen kannattajien taholta samantapainen kulkue. On kuitenkin sanottava, että tämä oli tuntuvasti vaatimattomampi. Talonpoikaisväestö tekee mielellään ilmaisen huvimatkan Bukarestiin, etenkin jos sille vielä siitä jotain maksetaan. Illalla vietään mielenosottajat sitten kaikki suurilla kuorma-autoilla takaisin kotikyliinsä. Mahdollista on, etteivät monet edes tiedä kenen kunniaksi he hurraavat. Joukoissa näkyi kaikenkarvaista yleisöä, m.m. turbaanipäisiä turkkilaisiakin. Mahdollista on sekin, että samat henkilöt ottavat osaa useihin huviretkiin.

Tämä ei oikeastaan ole niinkään omituista kun muistaa, että talonpojat vielä 70 vuotta sitten olivat maaorjia. Minkäänlaista poliittista kasvatusta, joka olisi heitä valmistanut poliittiseen toimintaan, ei myöskään koskaan ole yritetty. Hallituksen toiminta on vaalien aikana yleensä rajoittunut siihen, että se on

koettanut estää niitä ottamasta osaa vaaleihin, joiden kannatuksesta ei oltu varmoja. Kun ottaa huomioon, että Transsylvaniassakin, jossa olot kuitenkin monessa suhteessa ovat paremmat kuin muualla, unkarilaiset viranomaiset sotaväenkin avulla koettivat järjestää mieleisään vaaleja, voi ymmärtää miten vaalit tapahtuivat muualla. Sisäasiainministeri Vaïda Voevod antoi tästä eräillä pitämilläni aamiaisilla eloisan kuvauksen lisäten Rumanian vapaamielisen hallituksen koettaneen vielä, mikäli mahdollista, täydellistyttää unkarilaista systeemiä. Ruotsin takäläinen lähettäjä, vapaaherra Alströmer /maanviljelysneuvos Björkenheimin sisarenpoika/ kertoi sen tapahtuneen siten, että ainoastaan erikoisilla korteilla varustettuja valitsijoita päästettiin kaupunkeihin, joissa vaalit yleensä toimitettiin. Tätä perusteltiin sillä, että oli mahdotonta ylläpitää järjestystä, jos jollekin paikkakunnalle kokoontui paljon poliittisesti epäluotettavaa ainesta.

Olojen kehittymättömyyteen nähden on tietysti pelättävissä, että raha pääsee näyttelemään liian suurta osaa maan poliittisessa elämässä. Tahtomatta mitenkään antaa liian suurta merkitystä Averescun kunniaksi toimeenpannulle kieltämättä suuremmoiselle mielenilmaisulle, täytyy kuitenkin tunnustaa, ettei se ollut omiaan antamaan edullista kuvaa maalaisväestön arvostelukyvystä. Bessarabiassa, jossa Venäjän hallitus ei ole mitään tehnyt väestön sivistystason kohottamiseksi, ovat olot joka suhteessa kurjimmat. Alströmer, joka on tehnyt automobiilimatkan Bessarabiaan, kertoi kaiken olevan aivan uskomattoman takapajulla tässä seudussa, jossa maanlaatu on Europan rikkaimpia. Niin esim. ei siellä ollut maan-

teitä, vaan oli matkustettava kompassin mukaan vainioiden halki.

Nykyisellä hallituksella on epäilemättä paljon tekemistä maan kohottamiseksi. Yhdessä vuodessa ei se luonnollisesti ole ehtinyt tehdä kovin paljon. Olen kuitenkin vakuutettu siitä, että nykyiset hallituksen jäsenet ovat rehellisiä miehiä, jotka tekevät parhaansa maan europalaistuttamiseksi. Niin on esim. äskettäin astunut voimaan laki, jonka mukaan maa jaetaan seitsemään hallinnolliseen itsehallintopiiriin /varsin. autonomiasta ei ole kysymys/, jolloin on koetettu ottaa huomioon eri seutujen omituisuuksia ja erilaisuuksia. Uuden reformin kautta lakkaavat myöskin tähänastiset valloitetujen alueiden hoitoa varten asetetut neljä ministerivirkaa.

Erikoisen huomattava on nykyisen hallituksen uusi talouspolitiikka, jonka kautta m.m. koetetaan saada ulkomaalaista pääomaa Rumaniaan. Kun aikomukseni on erikoisessa raportissa käsitellä taloudellista tilannetta, rajoitun tässä ainoastaan viittamaan erääseen toimenpiteeseen, jolla koetetaan herättää ulkomaalaisten rahamiespiirien luottamusta. Hallituksen toimesta on hyväksytty laki, joka oikeuttaa valtiovarainministeriön velvoittamaan kuntia ottamaan menoarvioihinsa maksut tekemistään tilauksista. Täten on käynyt mahdottomaksi tähän asti usein noudatettu menettely, että kunnat tekivät suuria tilauksia pitämättä huolta hankkimiensa tavaroitten maksusta. Mikäli virkaveljeni ovat minulle kertoneet, on tästä toimenpiteestä ollut seurauksena monessa tapauksessa hyvinkin vilkkaat liikesuhteet ulkomaalaisten liikkeiden ja rumaniaalaisten kuntien välillä.

Sekä ulkomaalaiset että rumonialaiset ovat minulle vakuuttaneet taloudellisen tilanteen parantuneen, mihin myöskin on vaikuttanut hyvä sato. Miten paljon hyvä sato merkitsee käy ilmi jo siitäkin, että Rumania tällöin vieään viljaa noin 20 miljaardin lein arvosta vuosittain. Kun ottaa huomioon maan luonnolliset rikkaudet, ei voi olla uskomatta, että Rumanian onnistuu vakaannuttaa olonsa. Edellytyksenä tähän on kuitenkin se, että Rumanian väestö edelleenkin antaa kannatuksensa niille suuntaviivoille, joita nykyinen hallitus toimissaan noudattaa.

Varsovassa, 20 päivänä marraskuuta 1929.

V. J. Linn

9872

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C13.

ASIA:

Ministeri Edunain raportti no 36.

Varlova

30/11 1969.

Légation de Finlande

Varsova, 30 p:nä marrask. 1929.

N:o 213/819.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
38/275	3/12-29	29
5	C ₁₃	

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 36 vii-
tenä kappaleena:

Poliittinen asema Puolassasiv. 1-3.

Vasteanottakaa, Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Vyldman

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,
H e l s i n k i .

KASMINISTERIÖ		
33/285 h. D. 1929		
3/12-29	12	Liik.
RYHMÄ	OT/STO	ADIA
5	013	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 36.

30.11. 1929.

Poliittinen asema Puolassa.

Niinkuin jo olen Ministeriölle tiedoittanut, on tällä hetkellä mahdotonta sanoa mitään varmaa tilanteen kehityksestä eduskunnan kokoonnuttua joulukuun 5 päivänä. Liikkuu mitä erilaisimpia huhuja ja tietoja. Kun ei marsalkka Pilsudski kuitenkaan ilmaise kenellekään ajatuksiaan ja suunnitelmiaan, ei kukaan tiedä mitään varmaa. Erikoisen kuvaava oli pääministeri Switalskin t.k. 19 päivänä pitämä laaja esitelmä, jossa hän kyläkin arvosteli nykyistä hallitusmuotoa, mutta ei sanonut uudestakaan mitään positiivista. Kaikki vetävät siitä sen johtopäätöksen, että tähän oli syynä tietämättömyys. Hallituksen jäsenten asema on kieltämättä erittäin nolo. Eduskunta kokoontuu muutaman päivän päästä, ja ne, joilla ainakin lain mukaan tulisi olla edesvastuu asiain menosta, eivät tiedä paneeko hallitus toimeen vallankaappauksen ja antaa uuden hallitusmuodon vai eikö. Pilsudskia lähellä olevat henkilöt

vakuuttavat olevan mahdollista, että eduskunta hajoitetaan ja määrätään uudet vaalit. Tämäkin olettaus perustuu ainoastaan siihen tuntemukseen, joka heillä on Pilsudskin luonteesta. Viimeisessä hetkessä Pilsudski välttää ottamasta ratkaisevaa askelta. Hän lienee jos-
sain yhteydessä sanonutkin: "Puolan historiassa on olemassa tyhjä lehti. Tahdotaan, että minä kirjoittaisin siihen jotain, mutta minulla ei ole siihen halua. Heidän on itsensä täytettävä se". Pilsudskin noudattamaan taktiikkaan kuuluu myöskin se, että tilanteen annetaan kehittyä äärimmäisen jännitetyksi, ja sitten kaikki lankeaa, ilman että ryhdytään mihinkään ratkaisevaan. Kuvaavana tästä menettelystä on, että jopa partiopoikajärjestönjen vanhemmille jäsenillekin on annettu määräys olla valmiina ja kivääreillä varustettuina e.k. 5 päivänä. On itsestään selvää, mikä vaikutus tällaisella määräyksellä on koteihin, joissa on 16-vuotisia poikia. Siihen nähden, että Varsovan sotaväenosastot lie-
nevät luotettavia, ei tosin tarvinne pelätä mitään erikoista, mutta on kaikki tämä omiaan lisäämään jännittäväisyyttä.

Yleisenä käsityksenä näyttää olevan, ettei hallitus hyötyisi mitään uusien vaalien määräämisestä. Viimeisiinkin vaaleihin käytettiin useita miljoonia zlo-
teja, ilman että hallituksen kannattajien onnistui saada enemmistöä.

Lopuksi tahdon mainita erään syyn, joka ei liene yleisemmin tunnettu, mutta jonka väitetään myöskin vaikuttaneen siihen, että eduskunnan puhemies Daszyński kieltäytyi avaamasta istuntoa upseerien läsnäollessa. Kerrotaan hänen saaneen tietää sen puheen

sisällyksen, jonka Pilsudski pääministeri Switalskin, niinkuin arvellaan, diplomaattisen sairauden vuoksi olisi pitänyt eduskunnan avajaisissa. Puhe sisälsi niin paljon moitteita ja ankaria syytöksiä eduskunnan jäseniä kohtaan, että oli luultavaa, että se olisi herättänyt joukon "alas"-huutoja. Eduskuntatalossa olevat upseerit olisivat silloin tulleet sisälle puolustamaan "Puolan armeijan ensimmäisen marsalkan" kunniaa, joten olisi syntynyt käsikähmä upseerien ja edustajien välillä.

Varsovassa, 30 päivänä marraskuuta 1929.

V. J. Edman

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 613.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 37

Varsova.

181
/12-29.

Légation de Finlande

Varsova , 18 p:nä jouluk. 1929 .

N:o 227/851.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
No 37 276 Sal. 29		
23/12-29	9	L.H.
KYSELY	OLUO	Asia
5	2	13

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 37
viitena kappaleena :

Puolan hallituskriisi siv.1-3.

Vastaanottakaa , Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus .

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé ,
H e l s i n k i .

Ministeri Idmanin raportti

N:o 37.

18.XII. 1929 .

Puolan hallituskriisi.

Niinkuin olen Ministeriölle sähköttänyt , on poliittinen tilanne edelleenkin epäselvä . Hallitus on saanut eduskunnalta 246 äänellä 120 vastaan epäluottamuslauseen, ja on sen johdosta pyytänyt eroaan . Toistaiseksi ei kuitenkaan kukaan voi varmuudella sanoa mitään uudesta pääministeristä . Vastustuspuolueiden keskinäinen erimielisyys tekee näille vaikeaksi muodostaa hallitusta, joka nauttisi eduskunnan enemmistön kannatusta . Niinkuin sosialistijohtaja Niedzalkowski minulle sanoi, olisi sosialistien helpompi työskennellä yhdessä useiden nykyisen hallituksen jäsenten kuin vanhoillisten kansallisdemokraattien kanssa . Vaikkakin sellainen ihme tapahtuisi , että vastustuspuolueet voisivat yhtyä , ei sitäpaitsi ole luultavaa , että Pilsudski luopuisi vallasta niiden hyväksi . Hallitukselle annetulla epäluottamuslauseella ei näin ollen ole kovin suurta käytännöllistä merkitystä . Uuden hallituksen päämiehenä tulee joka tapauksessa olemaan jo-

ku nykyisen hallitussuunnan miehistä .

Sen johdosta , että ent. pääministeri Bartel, joka nykyään toimii Krakuan teknillisen korkeakoulun professorina , äskettäin on käynyt tapaamassa presidenttiä, on väitetty hänelle jälleen tarjotun pääministerin paikkaa . Mahdollisesti on ollutkin näin . Bartel on joka tapauksessa itse kumonnut nämä huhut . Niinkuin olen Ministeriölle ilmoittanut mainitaan ehdokkaana m.m. kenraali Pristoria , jolla läheisen ystävyytensä vuoksi Pilsudskiin olisi suuret mahdollisuudet . Ranskan suurlähetystössä olleilla kutsuilla tapasin äskettäin muutamia n.s. "eversti"-ryhmään kuuluvia upseereja , ja arvelivat nämä , että Pristorista tulisi uusi pääministeri . En ole kuitenkaan itse vakuutettu siitä , että asia olisi päätetty . Ainakin olen monelta taholta kuullut , että valtiovarainministeri Matuszewskilla, kaupaministeri Kwiatkowskilla ja oikeusministeri Car'illa myöskin olisi suuria edellytyksiä . Toiset taasen vakuuttavat , ettei Matuszewskilla itsellään olisi siihen halua . Hänellä olisi ehkä enemmän mahdollisuuksia työskennellä eduskunnan vastustuspuolueiden kanssa kuin kenraali Pristorilla . Sitäpaitsi on pääministeriehdokkaana myöskin mainittu Puolan Moskovan lähettiläs Patek ja armeijan tarkastaja , kenraali Sosnkowski . Siihen nähden , ettei kuitenkaan ole kysymys mistään uudesta hallitussuunnasta , ei uuden pääministerin persoonalla itse asiassa ole kovin suurta merkitystä .

Tässä yhteydessä voitane mainita , että eräissä lehdissä olleiden tietojen mukaan ulkoasiainministeri Zaleski siirtyisi lähettilääksi Lontooseen ja ulkoasiainministeriksi tulisi joko Patek Moskovasta tai Knoll Berlinistä , molemmat Pilsudskin läheisiä kannattajia . Ainakaan toistaiseksi ei tätä tietoa voitane pitää oi-

keana . Ulkoasiainministeriön pääsihteeri Wysocki on minulle jyrkästi kumonnut kaikki Zaleskin eroa koskevat huhut . Siihen nähden , että Zaleski ehkä suuremmassa määrässä kuin muut virkatoverinsa , nauttii myöskin eduskunnan vastustuspuolueiden kannatusta , ei mielestäni olisi olemassa mitään tarvetta vaihtaa ulkoasiainministeriä .

Uuden hallituksen syntyminen ei luonnollisesti tasolta nykyisen hallitussuunnan ja eduskunnan välistä ristiriitaa . Presidentti on pari päivää sitten neuvottellut eri ryhmien johtajien kanssa siitä , olisivatko puolueet halukkaita ryhtymään hallitusmuodon uudistukseen . Periaatteessa olivat kyllä kaikki siihen suostuvaisia . On kuitenkin olemassa erittäin vähän mahdollisuuksia , että uusi Pilsudskin toivomusten mukainen hallitusmuoto voisi tulla hyväksytyksi . Kun ei mikäli yleisesti arvellaan , Pilsudski myöskään ainakaan vielä aijo omin päin antaa uutta hallitusmuotoa , jää asema edelleenkin sekavaksi . Keskustelin muutamia päiviä sitten Zaleskin kanssa nykyisestä tilanteesta . Zaleski sanoi luulevansa , että Pilsudski nyttemmin haluaisi näyttää vastustuspuolueille , ettei nykyinen hallitusmuoto itse asiassa ole niillekään niin edullinen , kuin ne luulevat . Tämä tapahtuisi m.m. siten , ettei edustajakamari - arvattavasti hallituksen kannattajain toimenpiteiden kautta - ehtisi saada valmiiksi valtion tulo- ja meno-arviota koskevaa päätöstä . Jos ei tällaista päätöstä tehdä viimeistään ennen 15 p. helmikuuta , astuu hallituksen esitys senaatin hyväksymänä voimaan ilman edustajakamarin myötävaikutusta . Mahdollisesti on tämä Pilsudskin tarkoitus . Kaiken senjälkeen , mitä asiassa on tapahtunut , tuntuu kuitenkin siltä niin kuin hallituksen auktoriteetti tuskin olisi vahvistunut viimeisten tapahtumain kautta .

W. J. Linnau